

Rideg bánásmód

Esettanulmányok a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű
emberek elleni erőszakról és hátrányos megkülönböztetésről

Magyarország 2002–2007

Kuszing Gábor

PATENT Patriarchátust
Ellenzők Társasága

2008

Kuszing Gábor

Rideg bánásmód

Esettanulmányok a lesbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek elleni erőszakról és hátrányos megkülönböztetésről

Magyarország 2002–2007

Patent Egyesület

Budapest, 2008

Lektorálta: Hoffmann Kriszta, Sándor Bea

Jogi szaklektor: dr. Spronz Júlia

Minden jog fenntartva

www.patent.org.hu

info@patent.org.hu

Ez a kiadvány az ILGA-Europe támogatásával, a szervezet Emberi Jogi Dokumentációs Alapjának keretein belül jött létre. Az ebben a dokumentumban kifejezésre juttatott vélemények nem feltétlenül tükrözik az ILGA-Europe hivatalos álláspontját.

Összefoglaló

A kutatás

Ez a kiadvány a Patent Egyesület 2007-ben végzett, a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű (LMBT) emberek ellen az elmúlt öt évben elkövetett jogsértéseket feltáró kutatásának eredményeit mutatja be. A kutatás során az egyesület munkatársa 20 fővel készített interjút, ezek alapján 15 esettanulmány és 2 helyzetelemzés került ebbe az összefoglalóba.

Jellemző esetek

Több olyan diszkriminációs esettel is találkoztunk, amely a külföldi kutatások és a korábbi magyarországi kutatások fényében jellemzőnek mondható: egy szolgáltató általi diszkriminációs esetet, amikor egy meleg párt azért akartak kiküldeni egy koncertről, mert csókolóztak; vagy egy transzszexuális diákot e tulajdonsága miatt támadott meg fizikailag tanárja az iskolában, de az is tipikus, hogy egy biszexuális nőt azért zaklatott a munkatársa, végül elüldözve a munkahelyéről, mert megtalált egy neki tulajdonított leszbikus társkereső hirdetést.

Két nagy nyilvánosságot kapott eset lényegi eseményeit is bemutatja ez a kiadvány: a Károli Gáspár Református Egyetemről kirúgott bizonytalan szexuális érdeklődésű férfi esetét, és a 2007-es büszkeségnapra felvonulás elleni támadásokat és az ennek során tapasztalt rendőri hanyagságot.

Eddig elhanyagolt területek

Több olyan területre is ráirányítja a kutatás a figyelmet, amelyekre eddig nem terjedt ki az LMBT emberek jogegyenlőségével kapcsolatos érdeklődés. Ilyen terület az LMBT gyerekek ellen a családjukban elkövetett erőszak, a leszbikusok mesterséges megtermékenyítésének nehézségei, a transzneműek elleni állandó szóbeli erőszak. Általában is, a kiadvány több olyan példát mutat be, ahol az elkövetők szóban vagy pszichológiai módszerekkel bántalmazzák az LMBT embereket, és erőszakolják rájuk akarataikat. A szerző fontosnak tartja annak kinyilvánítását, hogy ezek éppúgy az erőszak fajtái, mint a sokkal komolyabban megítélt fizikai vagy szexuális erőszak.

Különösen súlyos a HIV-pozitívok emberi jogi helyzete, ami eddig szintén nem kapott kellő figyelmet. A HIV-pozitívok rendszeresen szembesülnek a tájékoztatási és önrendelkezési jogaik megsértésével, megalázó, akár kifejezetten embertelen bánásmóddal, ellátásuk megtagadásával, az orvosi titoktartás megszegésével. Ezeknek a jogsértéseknek a hatását csak felerősíti, hogy Magyarországon egyetlen budapesti kórház nyújt szakszerű HIV/AIDS-kezelést. Emiatt a monopol helyzet miatt a HIV-pozitív személyek szabad orvosválasztása korlátozott, így az őket a HIV/AIDS-kezelés kapcsán érő jogsértések elől nem tudnak más egészségügyi szolgáltatókhoz menekülni.

Összefüggések más csoportok elleni diszkriminációval

Az LMBT emberek diszkriminációjának olyan fajtáival is foglalkozott a kutatás, amelyek összefüggnek az elkövetőknek más hátrányos helyzetű csoportok társadalmi helyéről alkotott elképzeléseivel, illetve más társadalmi csoportokat is érintő jogi problémákkal. Az ebben a kiadványban bemutatott családon belüli erőszak esetében az elkövető férfinak nemcsak a lánya leszbikusságával szemben vannak kifogásai, hanem általában a nők és a gyerekek

önállóságát ellenzi. Az LMBT emberek ellen munkahelyi pszichoterrort, diszkriminációt és szexuális zaklatást elkövető főnökök nemcsak az LMBT embereket nem nézik jó szemmel, hanem úgy is gondolják, hogy beosztottaik engedelmességgel tartoznak nekik a munkaszerződésben megállapított feladataikon túl is. További területek, amelyek vélhetőleg más társadalmi csoportokat is érintenek: a betegek megalázása az egészségügyben, az egészségügyi törvényben biztosított tájékoztatási és önrendelkezési jog megsértése, a rendőri igazoltatás gyakorlata, a rendezetlen munkaviszonyok igen elterjedt problémája. Mivel ezek a problémák túlmutatnak az LMBT emberek diszkriminációján, megoldásuk is az egyéb társadalmi csoportok egyenlőségét előmozdító szereplőkkel való együttműködés útján lehetséges.

További kutatást és figyelmet érdemlő területek

Egyes területeken további kutatásokra lenne szükség ahhoz, hogy teljes bizonyossággal meg lehessen állapítani, tapasztalható-e diszkrimináció. Így például felmerült a kutatás kapcsán, hogy a rendőrség talán diszkriminatív módon igazoltatja a transzneműeket, mint ahogy ezt bizonyítottan teszi a romák esetében; illetve a büszkeségnap meglegverések kapcsán, hogy megkülönböztető módon válaszol – vagyis inkább nem válaszol – az LMBT személyek által kezdeményezett segélyhívásokra.

Két ügyből kiindulva pedig, amelyben a Bevándorlási Hivatal és a Nyugdíjfolyósító Intézet diszkriminatív módon értelmez önmagukban nem feltétlenül diszkriminatív jogszabályokat, arra a következtetésre jut a tanulmány, hogy még ha a jogalkotó lépéseket is tesz az LMBT személyek nagyobb egyenlősége felé (például az élettársi kapcsolat azonos nemű párok előtt történő megnyitásával), a jogalkalmazók esetenként akkor is saját kezükbe veszik a törvényt, hogy helyreállítsák a korábbi diszkriminatív állapotot. Ezért az LMBT szervezetek munkája nem áll meg az egyenlőséget biztosító jogszabályok kiharcolásával, mert szükséges azok alkalmazásának figyelemmel kísérése és számon kérése.

Ajánlások

A Patent Egyesület legfontosabb ajánlásai a kutatás kapcsán:

A döntéshozó kezdeményezze a házasság egyenlő kiterjesztését a leszbikus és meleg párokra. Ennek érdekében kezdeményezze az alábbiakat:
tegyék lehetővé, hogy a leszbikus és meleg párok örökbe fogadhassanak...
nyissák meg a mesterséges megtermékenyítést a fiatal és egészséges egyedülálló és a leszbikus kapcsolatban élő nők előtt...

A döntéshozó szüntesse meg az egyedül HIV/AIDS-ellátást nyújtó kórház monopol helyzetét, hozzon létre regionális HIV/AIDS-specialista központokat...

A döntéshozó utasítsa a rendőrséget a büszkeségnap felvonulásokra vonatkozó átlátható rendszéri eljárásrend kialakítására:
a rendőrség biztosítsa megfelelően a felvonulást;
a rendőrségnek legyen feladata megvédeni az utórendezvények résztvevőit;
kötelezően kelljen reagálnia a segélyhívásokra...

A döntéshozó fektesse le a transzneműekkel kapcsolatos igazoltatási szabályokat:
a rendőr nem követelheti a smink vagy párka eltávolítását;
nem szólíthatja olyan néven a transznemű személyt, amely ellentétes nemű,
mint a személy megjelenése (pl. férfi néven női ruhában lévő személyt)...

Tartalom

Összefoglaló.....	1
Bevezető	
Családon belüli erőszak.....	7
A család mint börtön	7
Állami szervek általi diszkrimináció.....	12
Egy férfival élő férfi letelepedésének akadályozása	12
Özvegyi nyugdíj elvitatása.....	16
A mesterséges megtermékenyítés állami tilalma	18
Transzvesztita elleni sorozatos zaklató rendőri fellépés	21
Nem állami szolgáltatók általi diszkrimináció	23
A Károli-ügy: bizonytalan diák diszkriminációja egy egyházi egyetemen.....	23
Tanári erőszak egy transzszexuális diák ellen.....	25
Szolgáltató általi diszkrimináció egy queer férfi ellen.....	27
HIV-pozitívok diszkriminációja az egészségügyben	28
A szabad orvosválasztás hiánya	28
Rossz állapotban a HIV/AIDS-specialista ellátóhely.....	30
Tájékoztatás elmulasztása a HIV/AIDS-kezelés kapcsán.....	30
Megalázó és embertelen bánásmód a HIV/AIDS-ellátás kapcsán	31
Ellátás megtagadása	32
Az orvosi titoktartás megszegése	33
Mentősök általi megalázó és titoktartást szegő bánásmód.....	34
Sorozatos jogsértések egy HIV-pozitív meleg férfi ellen	34
Következtetések a HIV-pozitívok diszkriminációjával kapcsolatban.....	36
Munkahelyi diszkrimináció.....	37
Mégfélemlítő munkahelyi légkör.....	37
Sorozatos munkahelyi diszkrimináció egy transzszexuális férfi ellen.....	38
Munkahelyi zaklatás és fizikai erőszak egy biszexuális nő ellen.....	40
Transzneműek elleni utcai erőszak	42
Utcái fizikai erőszak egy transznemű férfi ellen.....	42
Szóbeli erőszak transznemű nők ellen	43
Támadások a büszkeségnap felvonulás résztvevői ellen	45
A büszkeségnap felvonulás előtti tárgyalások a rendőrséggel.....	45
Támadások a felvonulás ellen	45
Támadások a buli résztvevői ellen	46
Politikai reakció a támadásokra.....	47
Utcái erőszak a büszkeségnap felvonulás utáni este.....	48
Kommentár.....	49
Ajánlások.....	52

Bevezető

Ez a kiadvány a leszbikusok, meleg, biszexuálisok és transzneműek (LMBT emberek) ellen 2002. és 2007. között Magyarországon elkövetett erőszak és hátrányos megkülönböztetés egyes eseteit dokumentálja. Néhány esetben korábbi jogsértések is belekerültek, ahol a szövegekörnyezetből világos, hogy a jogsértések hasonló mintázata a mai napig fennáll. Az összefoglaló eseteleírásokból és azok kommentárjaiból áll, így az LMBT emberek elleni diszkrimináció és erőszak fajtáit, megnyilvánulásait mutatja be, és kevésbé alkalmas az LMBT emberek elleni megkülönböztetés és erőszak elterjedtségének megállapítására. Így a civil szervezetek és az állami döntéshozók munkájához nyújt tájékoztatást arról, hogy melyek azok a területek, amelyekben az LMBT emberek jogegyenlősége beavatkozást igényelhet.

Azért is volt fontos dokumentálni ezeket az eseteket, mert az LMBT emberek elleni hátrányos megkülönböztetés és erőszak gyakran rejtve marad. Egyrészt azért, mert az LMBT emberek annyira hozzá vannak szokva a diszkriminációhoz, hogy a velük megtörtént eseményeket már nem is kategorizálják megkülönböztetésként vagy erőszakként. Ahogy az a transzvesztita sem, akit elmondása szerint „nem ért diszkrimináció”, majd elmondja, hogyan fenyegette erőszakkal egy őt igazoltató rendőr. Bizonyos erőszakformákat – például a szóbeli erőszakot és zaklatást – pedig általában senki nem tekint erőszaknak, és ezért marad láthatatlan.

Másrészt az LMBT emberek maguk is láthatatlanok. Így a megkülönböztetés gyakran azért nem ölt drámai formákat, mert az LMBT emberek önkorlátozással megelőzik az erőszak és diszkrimináció súlyosabb változatait. Ennek egyik leggyakoribb formája, amikor leszbikus és meleg párok nem járnak kézen fogva. De ilyen önkorlátozásról van szó abban az alábbi esetben is, amelyben egy meleg és HIV-pozitív férfi inkább lemondott az előléptetésről, mintsem hogy át kelljen esnie egy egészségügyi vizsgálaton, ahol HIV-pozitív státusza kiderült volna a nyíltan buzizó főnök előtt. A kutatás tanúsága szerint több diszkriminációs eset pedig azért nem jutott el a bíróságra és került nyilvánosságra, mert a diszkriminált emberek félnek a nyilvánossággal járó stigmától, és nem bíznak a jogorvoslatban.

A diszkrimináció és erőszak dokumentált eseteire van szükség ahhoz, hogy a közvélemény elhiggye az LMBT szervezeteknek, hogy az LMBT személyeket hátrányok érik. Ezért a szervezetek a média, és azon keresztül a közvélemény, valamint a döntéshozók meggyőzésére használhatják ezt a kiadványt, annak bizonyítására, hogy az LMBT emberek elleni erőszak és diszkrimináció létező és beavatkozást igénylő jelenség. A kiadvány rávilágít néhány olyan problémára is, amely eddig nem szerepelt előkelő helyen az LMBT szervezetek fontossági sorrendjében – ilyen a HIV-pozitívok elleni, súlyos következményekkel járó diszkrimináció, az LMBT személyek elleni zaklatás és szóbeli erőszak területe, illetve a mesterséges megtermékenyítés leszbikus és biszexuális nőket hátrányosan érintő szabályozása.

Módszer

A kiadvány alapjául szolgáló kutatást 2007 folyamán végezte a Patent Egyesület. Különböző forrásokon keresztül (internetes honlapok, LMBT szervezetek és csoportok, a büszkeségnap felvonulás résztvevői és szervezői, egyéni ismeretségek stb.) kutatta fel a szerző azokat az LMBT személyeket, akiket érhetett valamilyen diszkrimináció vagy erőszak az ezt megelőző öt év folyamán. Ezekkel a személyekkel félig strukturált interjút készített. Egy interjú nem a jogsértés áldozataival, hanem azok jogi képviselőjével készült. Összesen 20 személlyel készült interjú, akik több mint 30 ellenük, illetve ügyfeleik ellen elkövetett jogsértésről számoltak be. Ezek közül 15 konkrét eset, és két általánosabb helyzetelemzés kapott helyet a kiadványban.

A feldolgozás és kommentár két fő szempontja az volt, hogy az adott eset az áldozat milyen emberi jogait sérti, és mit árul el a patriarchális társadalmi berendezkedésről.

Előfeltevések és meghatározások

Az emberi jogi szempont és a jogi szempont nem szorul bővebb magyarázatra: itt a nemzetközi emberi jogi normák (például az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata) és az LMBT személyeket érintő hatályos magyar törvények érvényesüléséről van szó.

Patriarchális társadalmi berendezkedés alatt a kutató azt a társadalmi berendezkedést érti, amelyben a férfiaknak, illetve a heteroszexuálisoknak több hatalma van, mint a nőknek és a gyerekeknek, illetve az LMBT embereknek. A többlethatalmat olyan privilégiumok jelzik, mint hogy a férfiak többet keresnek, mint a nők, és hogy a heteroszexuális párok házasodhatnak szemben a leszbikus és meleg párokkal – hogy csak kettőt említsünk.

A kommentár azt is alapul veszi, hogy a patriarchális társadalmi berendezkedés fenntartásához az elnyomott csoportok elleni erőszakra van szükség. Az erőszaknak ezt a formáját a kiadvány patriarchális erőszaknak nevezi, amely a nők, gyerekek, LMBT személyek és a patriarchális berendezkedést veszélyeztető férfiak ellen irányul, és célja elsősorban a férfiak nők feletti hatalmának fenntartása.¹ Az erőszak itt sem csak fizikai, szexuális, hanem kiterjed az érzelmi, szóbeli megnyilvánulási formákra is. Elkövetői elsősorban férfiak, de amikor nők követik el, akkor is gyakran férfiak szempontjait jelenítik meg. Mint például az az anya, aki az egyik alább közölt esetben férje hatalmának helyreállítása érdekében követeli lányától, hogy hazaköltözzön. Több alábbi esetben nem elválasztható, hogy egy nőt vagy transznemű férfit szexuális érdeklődése, illetve nemi identitása miatt ér erőszak, vagy amiatt, mert nem hajlandó megfelelni a férfiak hatalmi igényeinek – valójában leszbikusnak vagy transzneműnek lenni egyenlő az ezeknek a patriarchális elvárásoknak való ellentmondással. Ez egyben tükrözi is a patriarchális erőszak természetét: mindenki ellen irányulhat, aki megkérdőjelezi a patriarchális berendezkedést – végső soron a férfiak hatalmát.

A patriarchális berendezkedés azt is jelenti, hogy bűnbakokra van szükség azért, hogy a hatalmon lévő csoportnak ne kelljen vállalnia a felelősséget az igazságtalanságokért és erőszakért. Ha világos lenne, kinek van több hatalma, és kinek az érdekeit szolgálja az erőszak és a diszkrimináció, nehezebb lenne fenntartani a hatalmat. Ennél sokkal hasznosabb a hatalom birtokosai számára, ha az áldozatok esetleg egymást vagy önmagukat okolják, és megérdemeltnek tartják az erőszakot és megkülönböztetést, mint néhány alábbi esetben.

Szerkezet

A kiadvány az erőszak és diszkrimináció egyes fajtáit tárgyalja egy-egy fejezetben. Minden fejezethez tartoznak eseteleírások, és bizonyos fejezetek a kutatásból levonható általános következtetésekkel kezdődnek. Bár az eseteleírásokban szétválasztva jelenik meg az eset és a kutató kommentárja, természetesen a tények bemutatása is a kutató szemszögéből történik.

Hogy melyik eseteleírás az erőszak és a diszkrimináció milyen fajtáit takarja, azt a következő oldalon található táblázat mutatja. A résztvevők kérésére a sértettek és elkövetők nevét elváltottattuk, kivéve *A Károli-ügy* és a *Család, mint börtön* című esetet.

---

¹ Gerd Johnsson-Latham *Patriarchális erőszak. Támadás az emberi biztonság ellen. Habeas Corpus Munkacsoport–Stop-Férfierőszak Projekt, Budapest, 2007.*

A kiadványban szereplő esetek a jogsértés fajtái szerint

Eset	Elkövető	leszbikus, biszexuális nő elleni	meleg, biszexuális férfi elleni	transzszexuális elleni	bizonytalan érdeklődésű ellen	családon belüli, becsületbeli erőszak	szóbeli, lelki erőszak	pszichoterror	fizikai erőszak	szexuális zaklatás	iskolai diszkrimináció	munkahelyi diszkrimináció	szolgáltató általi diszkrimináció	rendőrség jogsértés	intézményes diszkrimináció	élettársi kapcsolat
A család mint börtön, 7. o.	szülők	X				X	X									
Egy férfival élő férfi letelepedésének akadályozása, 12. o.	Bevándorlási Hivatal		X												X	X
Özvegyi nyugdíj elvitatása, 16. o.	Nyugdíjfolyósító Intézet		X												X	X
A mesterséges megtermékenyítés állami tilalma, 18. o.	törvényi diszkrimináció	X													X	
Transzszexuális elleni sorozatos zaklató rendőri fellépés 21. o.	rendőr			X			X							X		
A Károli-ügy: bizonytalan diák diszkriminációja egy egyházi egyetemen 23. o.	egyetem				X						X				X	
Tanári erőszak egy transzszexuális diák ellen, 25. o.	tanár			X			X	X	X		X					
Szolgáltató általi diszkrimináció egy queer férfi ellen, 27. o.	biztonsági személyzet		X				X						X			
HIV-pozitívok diszkriminációja az egészségügyben, 28. o.	egészségügyi dolgozók és rendszer	(x)	X	(x)	(x)		X		X				X		X	
Sorozatos jogsértések egy HIV-pozitív meleg férfi ellen, 34. o.	orvos, munkáltató		X				X					X	X		X	
Megfélemlítő munkahelyi légkör, 37. o.	munkáltató		X				X	X				X				
Sorozatos munkahelyi diszkrimináció egy transzszexuális férfi ellen 38. o.	munkáltató			X			X	X		X		X				
Munkahelyi zaklatás és fizikai erőszak egy biszexuális nő ellen 40. o.	munkatárs	X					X		X							
Utcai fizikai erőszak egy transzszexuális férfi ellen, 42. o.	ismeretlen			X			X		X							
Szóbeli erőszak transzszexuális nők ellen 43. o.	ismeretlenek			X			X									
Támadások a büszkeségnap felvonulás résztvevői ellen 45. o.	ismeretlenek, rendőrség	X	X	X	X		X		X					X		
Utcai erőszak a büszkeségnap felvonulás utáni este 48. o.	ismeretlenek, rendőrség		X						X					X		

Családon belüli erőszak

Manapság a társadalom nem tekinti erőszaknak, vagy igen enyhén ítéli meg a lelki és szóbeli erőszakot, amely ezt a családon belül elkövetett esetet jellemzi. Ugyanakkor szükséges, hogy az LMBT emberek egyenlőségéért küzdő különböző szereplők állást foglaljanak: gyakran nem egyszerűen arról van szó, hogy az LMBT emberek szülei „nem értik meg a gyerekeiket” vagy „nem tudják elfogadni a homoszexualitásukat”, hanem arról, hogy zaklatják, üldözik a gyerekeiket, és ellehetetlenítik az életüket. A szülőknek joguk lenne ahhoz, hogy ne vagy nehezen békéljenek meg a gyerekeik szexuális érdeklődésével, de az itt bemutatott esetben lelki és szóbeli erőszakot követnek el. Ha ezekben az esetekben nem ismerjük fel, hogy nem egyszerűen meg nem értésről, hanem erőszakról van szó, soha nem sikerülhet az elkövetőket felelősségre vonni és az LMBT gyereket megvédeni a további erőszaktól. Ez az eset rámutat, hogy az LMBT szervezeteknek lehetséges stratégiai partnerei a nőszervezetek, amelyek már felismerték a családon belüli erőszak különböző fajtáit, és amelyekkel közös érdekük lehet a családon belüli erőszak jogi szankcionálása.

A család mint börtön

Sértett neve: Kovács Gabriella

A sértett neme: Nő

A sértett kora: 23 év

A sértett iskolai végzettsége: felsőfokú

Foglalkozása: egyéni vállalkozó

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: nincs

Szexuális érdeklődése: leszbikus

Lakhelye: Miskolc

A jogsértés helye: Miskolc

A jogsértés időpontja: 2006 novemberétől 2006 végéig

Kulcsszavak: lelki erőszak, gyerekbántalmazás, családon belüli erőszak, becsületbeli erőszak, nők elleni erőszak, leszbikusok elleni erőszak

Gabriella apjának mindig is hagyományos, patriarchális elképzelései voltak a családról, a nő társadalomban és családban elfoglalt helyéről és a homoszexualitásról. Lánya egész életében ő uralta a családot, és sosem tűrt ellentmondást. Hagyományos női életpályát szánt neki: egyetem után házasodjon meg, szüljön gyereket, maradjon otthon gyereket nevelni, „nagycsaládot” hozzon létre, amely felett továbbra is ő uralkodott volna. Gabriella egyszer említette, hogy nem tetszik neki ez az elképzelés, de emiatt az apja két napig veszekedett vele, így a továbbiakban nem ellenkezett.

Azonban titokban kisiskolás korától kezdve elkezdett pénzt gyűjteni arra, hogy egy nap megszökhessen. „Kisiskolás – elsős, másodikos – voltam, és amikor valakinek születésnapja volt, és kekszeket meg sütitet hoztak be, a többiek megették, én meg nagyszünetben árusítottam pénzért, és azt félretettem.” A gimnázium ideje alatt tudatosult benne, hogy a nőkhöz vonzódik szexuálisan, az egyetem alatt pedig rájött, hogy ez azt jelenti, „hogy durva különbség lesz aközött, amit apu eltervezett, meg aközött, amit én el tudok magamnak képzelni.”

Az apja számos módon hátráltatta Gabriella függetlenné válását. Ugyan Budapestre is felvették volna, az apja miatt a kisebb presztízsű miskolci egyetemen kellett tanulnia. Amikor lakást örökölt a nagyszülei után, az apja felélte a lakás eladásából származó pénzt. Megtiltotta, hogy Gabriella dolgozzon, így titokban dolgozott az egyetem mellett.

Az édesanyja sem támogatta az önállóságát: „Ha engem bármi szóbeli bántalmazás vagy lelki sérelem ért, akkor ő ápolgatta a lelkem, de aktívan sajnos semmi nem történt, tehát anyu is meglehetősen segítette apu uralmát.” „Anyukám – érdekes módon – nem örült annak, hogy nem értek egyet apu elveivel, és hogy el szeretnék otthonról költözni.”

Gabriella 2006 nyarán úgy döntött, hogy elköltözik a szüleitől:

- A kapcsolatunk [a párommal] eljutott egy olyan fokra, hogy már fel szerettem volna vállalni, de ha ezt otthon elmondtam volna [...] kényszerelszigeteltség lett volna.
- Bezártak volna?
- Igen, erre tippelek. Apu mindent megtett volna, hogy nemcsak hogy a páromtól, de egyáltalán ettől a szubkultúrától távol tartson, és bármilyen módszert bevetett volna ennek a megvalósításához. És ebben anyu is támogatta volna, ebben biztos vagyok.

Gabriella titokban költözött el otthonról, egyetlen délelőtt alatt, amikor a szülei nem voltak otthon. Megírta nekik, hogy leszbikus, és hogy a jövőbeli elvárásaiknak nem tud megfelelni. Azt is leírta: „Tudom, hogy ha nem tudok ennek megfelelni, akkor nem tudok otthon létezni.”

A továbbiakban csak nyilvános helyen mert találkozni a szüleivel. Amikor világossá vált, hogy tényleg nem akar hazaköltözni, az anyja erőszakos lett. Elkezdte a kabátját ráncigálni, a füléhez nyomta a telefont, hogy beszéljen az apjával. Megfenyegette, hogy ha nem adja meg nekik a címét, ő kideríti, de az már neki „nem lesz jó”. Ekkor döntött úgy, hogy elköltözik a városból. Tudta, hogy az apja megveretett már embereket, az anyját is bántalmazta korábban, és tudta, hogy kést és gázsprét tart magánál.

A következő lakhelyén óvintézkedéseket tett. Elmondta a főbérlőjének, hogy az apja esetleg üldözni fogja. Fényképet hagyott az ismerősöknél az elkövetőről, magáról és a párjáról arra az esetre, ha eltűnnének. Mivel úgy gondolja, hogy a rendőrség a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyekhez nem jön ki, ismeretséget kötött egy helyi rendőrrel, aki szintén számon tartja a problémáját, és megígérte, hogy ha őt hívja veszély esetén, pár percen belül odaküldi a kollégáit.

„Az ő elvárásainak való ellenszegülés volt a legfőbb bűnöm, de gondolom, hogy rátett egy lapáttal, hogy leszbikus vagyok. A jobboldali nézetei miatt homofób elveket is vall, és ezt hangoztatta is otthon.”

Kommentár

Ez az eset jól mutatja, hogy a családon belüli erőszak elkövetői hasonló módszereket használnak és forgatókönyvet követnek, függetlenül attól, hogy a gyereket vagy a partnerüket bántalmazzák.

A családon belüli erőszak ugyanúgy az elkövető férfi patriarchális meggyőződéseiből táplálkozik, legyen az áldozata a partnere, a gyereke, heteroszexuális vagy leszbikus. A férfiak által nők ellen elkövetett párkapcsolati erőszak szakirodalma leírja, hogy a férfinak az a meggyőződése vezet a partnerbántalmazáshoz, hogy annak kell történnie, amit ő akar. Ezek az elképzelések legtöbbször együtt járnak a nők társadalomban és családban betöltött helyére vonatkozó egyéb nézetekkel is: hogy a nő dolga, hogy otthon legyen, gyereket neveljen, és nem kell foglalkoznia nyilvános karrierrel. A heteroszexuális kapcsolatokban a férfi gyakran akkor kezd súlyosabb erőszakot alkalmazni, vagy vált át a szóbeli erőszaktól a fizikai erőszakba, amikor a nő fellázad a férfi hatalma ellen: nem hajlandó megfelelni az

elvárásainak, azt az elvárást támasztja a férfival szemben, hogy az is vegye ki a részét a házimunkából, vagy válni akar. Ez az, amit a férfiak, és gyakran a köznyelv, de még a jogalkalmazók is „provokációnak” neveznek: amikor a nő már nem hajlandó tovább megfelelni a férfi patriarchális elvárásainak.²

Ez a nő – azzal, hogy azt választotta, hogy egy másik nővel él együtt – teljes mértékben ellentmondott az apja családról alkotott patriarchális elképzeléseinek. Akárcsak a heteroszexuális nők esetében, itt is akkor erősödött fel az erőszak, amikor a nő szülei számára világossá vált, hogy a lányuk nem fogja az általuk elképzelt életet élni. Itt is először szóbeli erőszakkal kezdtek a szülők: például az apa homofób elveket hangoztatott otthon, illetve zsarolni próbálták a lányukat az örökséggel, hogy költözzön haza, és csak később kezdődött a fizikai erőszak: a ráncigálás, a telefon fülhöz szorítása.

Ez az eset csak ezért nem végződött fizikai erőszakkal, mert Gabriella nagyon pontosan felmérte a helyzetét, partnere támogatta a szökésben, és évek munkájával összegyűjtött annyi pénzt, hogy volt hova elmenekülnie. A partnerbántalmazás esteiből ismeretes, hogy az ilyen jellegű zaklatás és fenyegetés nem egyszer belépő a fizikai erőszakhoz. Az is a családon belüli erőszak irodalmának egyik következtetése, hogy az áldozatok általában nagyon pontosan meg tudják becsülni, hogy mikor milyen cselekményeket fog elkövetni ellenük az elkövető. Így valószínűleg pontos Gabriella azon megállapítása, hogy a szülei bezárták volna, illetve hogy nem valami apróságra gondolt, hanem elköltözött, amikor azt mondta neki az anyja, „nem lesz jó”, ha ő deríti ki a laccímüket. Ne tévesszen meg senkit az, hogy nem történt súlyos fizikai erőszak: az elkövetők az erőszak következő fokozatára kapcsolak.

Ebben az esetben nehéz elválasztani, hogy az erőszakot azért követik el a szülők, mert a nő lesbikus, vagy azért, mert ellentmond az apja patriarchális elképzeléseinek. Maga a nő is nehezen tudja ezeket elválasztani, ahogy az utolsó idézet is mutatja. Hiszen lesbikusnak lenni önmagában is ellentmond az apa patriarchális elképzeléseinek. Ezért talán nem is érdemes különválasztani a lesbikusok és a nők elleni erőszakot, hanem érdemesebb patriarchális erőszakról beszélni.

Patriarchális erőszak minden olyan erőszakfajta, amely a férfiak hatalmának megszerzését, fenntartását, vagy a hatalom elvesztésének megtorlását célozza. Ahogy ebben a példában is: az anya és az apa is azért zsarolja, ráncigálja, fenyegeti a lányát, hogy az hazaköltözzön, és ezzel helyreállítsák elsősorban a férfi hatalmát a családjá fölött. Ehhez hasonló fogalom a férfierőszak, amely elnevezés az erőszak haszonélvezői helyett a leggyakoribb elkövetőkre, a férfiakra irányítja a figyelmet. A patriarchális erőszak körébe szokták sorolni a nők és gyerekek elleni erőszakot, a lesbikusok, biszexuálisok, transzneműek és meleg férfiak elleni erőszakot, és a becsületbeli erőszakot.

A becsületbeli erőszak fogalma különösen érdekes ennek az esetnek az elemzésekor. Azt az erőszakformát jelöli, amelyet akkor követnek el, ha egy családtag vagy másvalaki megsérti egy család becsületét. Nők esetében ez elsősorban abban nyilvánul meg, ha a nő olyan személlyel létesít szexuális kapcsolatot, illetve ennek szándékával gyanúsítható, akit a családjá nem tekint megfelelő partnernek. A legszélsőségesebben patriarchális társadalmakban nem a személy maga, hanem a családfő határozza meg, kinek lehet szexuális hozzáférése az ő jószágához, de ennek az elgondolásnak a nyomai megtalálhatók kevésbé szélsőségesen férfiuralmon alapuló társadalmakban is. Gyakran közvetlen gazdasági

---

² Szil Péter *Miért bántalmaz? Miért bántalmazhat? A családon belüli erőszak a férfiak felelőssége*. Habeas Corpus Munkacsoport, Budapest, 2005.

mozgatórugója is van ennek az erőszakfajtának, mert a nő számára egy megfelelő anyagi javakkal rendelkező kérőt tekintenek kívánatosnak, aki tovább tudná növelni a család – lényegében a családfő anyagi jólétét. Természetesen a nők érzelmi és szexuális választásainak ilyen korlátozása teljességgel ellentmond minden emberi jogi normának.

A becsületbeli erőszakra általában úgy tekintenek, mint ami távoli országokra, esetleg bevándorló vagy kisebbségi etnikai közösségekre jellemző, vagy csak régen volt jelen Európában. Fel szokták hozni Szaúd-Arábia példáját, ahol a nőket nem anyakönyvezik, és a férfirokonoknak törvényesen is jogában áll megölni őket, ha olyan férfival mutatkoznak, akivel szerintük szégyent hoznak a családra. Eszünkbe juthat Irán is, ahol megkövezik a homoszexuális férfiakat. Bár az apa ebben a történetben nem jut el odáig, hogy megölje a lányát, a lány testi épsége van veszélyben, amiért olyan partnerrel létesít érzelmi és szexuális kapcsolatot, akivel szégyent hoz a családjára. A becsületbeli erőszaknak ez az esete tehát csak mértékében, és nem logikájában tér el a távoli országokban tapasztalható durvább becsületbeli erőszaktól. Ez az eset mutatja, hogy a becsületbeli erőszak mindenütt előfordulhat, ahol egy férfi saját jószágának tekinti a családtagjait.

Ez az eset összehasonlítható azokkal a férfiakkal is, akik kevésbé erőszakosak. Ugyan nem minden férfi olyan szélsőséges ezekben a kérdésekben, mint a példabeli apa, a legtöbb férfira azonban jellemző, hogy nem veszi ki részét egyenlő módon a háztartás és a gyerekgondozás feladataiból, és bár nem tiltja, hogy a partnere munkát vállaljon a háztartáson kívül, azt azért nem veszi szívesen, ha a partnerének az övénél több pénzt hozó vagy magasabbra ívelő karrierje van. Hasonlóképpen, bár sok szülő nem fenyegeti meg a gyermekét, amikor kiderül róla, hogy leszbikus, azért nem is támogatja abban, hogy az életét lesbikusként rendezze be.

A gyerekbántalmazás egyes elemzéseitől szerint, amikor nők bántalmazzák a gyerekeiket, leggyakrabban férfi hatalmi szempontokat, akár konkrétan férfitartnerük hatalmi szempontjait próbálják érvényesíteni. Ebben az esetben is erről van szó: az anya tulajdonképpen az apa érdekeinek közvetítője. Neki magának nincsenek kifejtett nézetei a homoszexualitásról, minden egyes megbeszélésen az apa érveit hangoztatja. És a lány hazaköltözése az apa családja fölötti hatalmát állította volna helyre.

Ez az eset ellenpélda arra a sokat hangoztatott sztereotípiára, hogy a leszbikus nőket jobban megértik, mint a meleg férfiakat. Egy esetből nem lehet következtetéseket levonni a lesbikusokkal szembeni társadalmi elfogadottság általános szintjéről. Ugyanakkor ez a példa egybevág több lesbikus és biszexuális nő tapasztalatával, miszerint a férfiak egészen addig elfogadóak velük, amíg a lesbikusukat vagy biszexualitásukat úgy lehet értelmezni, mintha szexuálisan mégis a férfiak rendelkezésére állnának. A pornográfia és prostitúció egy fajtája, amikor nőket „leszbikus” szexuális aktus közben mutatnak be úgy, hogy az valójában a férfiak szexuális vágyának felkeltését szolgálja. Több lesbikus és biszexuális nő számolt be olyan esetről e tanulmány szerzőjének, és a szerző maga is tanúja volt egy olyan esetnek, amikor az történt, hogy amikor a férfiak rájöttek arra, hogy egy adott nő lesbikusága azt jelenti, hogy nem elérhető szexuálisan, hirtelen erőszakosak lettek a nővel szemben. Érdekes kutatási téma lenne annak vizsgálata, hogy tényleg jobban elfogadják-e a lesbikus és biszexuális nőket, mint a meleg és biszexuális férfiakat, és ha igen, ez azokra a lesbikus és biszexuális nőkre is vonatkozik-e, akikről világos, hogy szexuálisan nem elérhetők.

Ez az eset jó példája a gazdasági erőszaknak is. A férfi nem engedi, hogy a lánya dolgozzon, a lánya örökségét saját céljaira fordítja. Mindkettőt azért teszi, hogy a lányának ne legyen

anyagi háttere ahhoz, hogy önállósuljon, és végső soron az történjen, amit ő akar: a szülői házban maradjon.

A leszbikus nő ebben az esetben, akárcsak a partnerbántalmazás áldozatai, nem számíthat a rendőrség közbelépésére. Mint ahogy a partnerbántalmazás esetében a partnerek által elkövetett fenyegetés és zaklatás, a szülők fenyegetése önmagában ebben az esetben sem bűncselekmény. Gabriella pontosan tudja, hogy az események milyen sorban követik egymást, és mikor várható olyan mértékű erőszak – például elzárás –, amely elől már érdemes másik városba költöznie. Ugyanígy vannak ezzel a partnerbántalmazás áldozatai is, és nekik is – akárcsak Gabriellának – maguknak kell megszervezniük a saját védelmüket. A mai magyar jogrendszer jelenleg nem nyújt hatékony védelmet a családon belüli bűncselekmények ellen és az állami hatóságok jellemzően magukra hagyják az áldozatokat helyzetük kezelésében. Ez egyben azt is jelenti, hogy az LMBT szervezeteknek potenciális partnerei lehetnek a nőszervezetek, ugyanis a nők és feltételezhetően az LMBT személyek ellen is gyakran követnek el gyűlöletbűncselekményt a családtagjaik, és ezeket hasonló törvényi szabályozás, illetve a beavatkozás hasonló hiánya jellemzi.

Állami szervek általi diszkrimináció

Egy férfival élő férfi letelepedésének akadályozása³

A sértett neme: Férfi

A sértett kora: 30-as éveiben járó

A sértett iskolai végzettsége: középfokú

Foglalkozása: takarító

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: ismeretlen

Szexuális érdeklődése: ismeretlen

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2003.

Információforrás: dr. Kárpáti József, a sértett ügyvédje

Kulcsszavak: letelepedés, idegenrendészeti törvény, intézményes diszkrimináció, élettársi kapcsolat, házasság

Tartózkodási és letelepedési engedély kérelmezése esetén a Bevándorlási Hivatal vizsgálja a kérelmező megélhetését. A megélhetés vizsgálatakor figyelembe veheti különösen azt az esetet, ha a kérelmező egy családtagja olyan nyilatkozatot tesz, hogy a kérelmezőt anyagilag segíti. A magyar idegenrendészeti törvény családnak tekinti a leszármazókat és a felmenőket, az oldalági rokonokat, valamint a házastársat, de nem tekinti családtagnak az élettársat. A „különösen” szó a törvényben azt jelenti, hogy a hatóság leginkább, a legtöbb esetben a családtagok nyilatkozatát veszi figyelembe, de nem kizárt, hogy más személyek nyilatkozatára alapozza döntését. Figyelembe veheti továbbá a hivatal a kérelmező tulajdonában lévő magyarországi ingatlant, bankbetétet, illetve egyéb körülményeket.

Ebben az esetben egy román állampolgár férfi, Henrik együtt élt Magyarországon magyar állampolgár férfi élettársával, Istvánnal. Az eset kezdetekor Henrik majdnem 10 éve tartózkodott Magyarországon jogszerű tartózkodási engedély alapján. Az élettársnak, Istvánnak volt egy lakása, és 10 millió forint értékű tőkéje részvényben, amiből jövedelme származott. Henriknek minimálbért meghaladó jövedelme volt. Ilyen körülmények között folyamodtak letelepedési engedélyért a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalhoz .

Míg a tartózkodási engedély viszonylag ideiglenes, könnyen visszavonható, és kevés jogot ad, addig a letelepedési engedély munkavállalási engedély nélkül teszi lehetővé a munkavállalást, rendkívül nehezen megvonható, állandó tartózkodást tesz lehetővé – a választójog kivételével majdnem teljes állampolgári jogokat ad.

A Bevándorlási Hivatal első fokon nem fogadta el István támogató nyilatkozatát, mert az élettárs nem családtag. Emellett nem fogadta el, hogy Henrik lakhatása ingyenesen biztosított, mert életszerűtlennek tartotta, hogy valaki ingyenesen lakjon valakinél, ha nem családtagja. A Háttér Jogsegélyszolgálat 2003-ban a másodfokú államigazgatási eljárásba kapcsolódott bele, ahol az együttélést igazoló élettársi szerződést csatoltak be, és amellett érveltek, hogy életszerű, ha az egyik élettárs ingyenes lakhatást biztosít a másiknak. A másodfokú eljárásban a hivatal elfogadta, hogy életszerű az ingyenesség, de kizárta a támogató nyilatkozatot a bizonyítékok közül mondván: ugyan az élettárs a valóságban támogathatja a kérelmezőt, ezt

---

³ Ezt az ügyet a Háttér Jogsegélyszolgálat képviselte a hatóságok előtt. Köszönet dr. Kárpáti József ügyvédnek, hogy rendelkezésre bocsátotta az itt közölt információkat.

nem lehet figyelembe venni, mert az élettárs nem minősül családtagnak az idegenrendészeti törvény szerint. A hivatal szerint a minimálbért meghaladó jövedelem, amellyel Henrik önállóan is rendelkezett, pedig nem elegendő a Magyarországi megélhetéshez.

A kérelmezők bíróságra mentek, azt kérve, hogy a bíróság kötelezze a Bevándorlási Hivatalt az élettárs nyilatkozatának figyelembe vételére, valamint, hogy állapítsa meg, a minimálbért meghaladó jövedelem önmagában is elegendő a létfenntartáshoz. A bíróság helyt adott a keresetüknek, de a döntés nem tért ki arra a kérdésre, hogy figyelembe kell-e venni az élettárs nyilatkozatát. Egyszerűen csak annyit állapított meg, hogy nincs kellően felderítve a tényállás, és ezért hatályon kívül helyezte a korábbi döntést, új eljárásra kötelezve az államigazgatási szervet. Ezen az alapon a Bevándorlási Hivatal még hozhatott volna olyan újabb döntést, amelyben jobban felderíti a tényállást, majd újra elutasítja a letelepedést. De a Bevándorlási Hivatal ezt a döntést felülvizsgálati kérelemben megtámadta a Legfelsőbb Bíróságon, helyesen hivatkozva arra, hogy a bíróság határozatából annak indokai nem derülnek ki. Ugyanezen okból a Háttér Jogsegélyszolgálat által képviselt ügyfelek is csatlakoztak a felülvizsgálati kérelemhez.

A Legfelsőbb Bíróság az első fokú bíróságot új eljárásra és új határozat meghozatalára kötelezte, utasítva az eljáró bíróságot a tényállás teljeskörű feltárására, így idézze be a támogatót és a kérelmezőt, vizsgálja az élettársi kapcsolat létezését. Vagyis implicite a Legfelsőbb Bíróság döntése szerint az élettárs által adott nyilatkozat lehet alapja a letelepedés megítélésének, bár ezt a döntés nem mondja ki. Ez után az első fokú bíróság azt vizsgálta, hogy élettársak-e az ügyfelek, bár ezt a Bevándorlási Hivatal nem vonta soha kétségbe. Végül újból hatályon kívül helyezte a hivatal korábbi döntését, és új eljárás lefolytatására kötelezte a Bevándorlási Hivatalt. A megismételt idegenrendészeti eljárás során a Bevándorlási Hivatal három év huzavona – és a meleg pár számára hároméves jogi és létbizonytalanság – után, 2006-ban végül engedélyezte a kérelmező letelepedését.

Kommentár

Szűken értelmezve a hátrányos megkülönböztetés fogalmát, nem tűnik diszkriminatívnak a bevándorlási törvénynek az a paragrafusa, amely példálózó felsorolást tartalmaz arról, milyen alapon lehet vizsgálni egy letelepedést kérő személy megélhetését. Bár a magyar állam tiltja a leszbikus és meleg párok házasságát, és az idegenrendészeti törvény értelmében az élettársak nem, csak a házastársak minősülnek családtagnak, a törvény nem zárja ki, hogy a hivatal elfogadja, ha nem családtag biztosítja a bevándorló megélhetését – ahogy az ebből az esetből is kiderül. Így az idegenrendészeti törvény nem zárja ki eleve a leszbikus és meleg párokat a letelepedés nyújtotta előnyökből.

Ugyanakkor a példálózó felsorolásnak az a hatása, hogy teret enged a hivatalok és a bíróságok jogértelmezésének, amelyek azt néha szűken értelmezik, mint ahogy ebben az esetben is történt a hivatal első döntésekor. Ezért is folyt akkora vita és lobbizás az európai esélyegyenlőségi törvényhozás kapcsán, hogy az esélyegyenlőségi jogszabályok külön nevesítsék a szexuális érdeklődést és a nemi identitást olyan védett tulajdonságként, amely alapján nem lehet valakit hátrányosan megkülönböztetni, és ne csak a „vagy más helyzet” kitétel alapján lehessen védeni az LMBT emberek jogait. Az idegenrendészeti törvény tehát hatásában hátrányosan megkülönbözteti az LMBT embereket, amikor ugyan nem tiltja, de nem is nevesíti külön az élettársakat a jogalkalmazó számára, mint olyan személyeket, akik tipikusan biztosíthatják a kérelmező megélhetését. Mivel a magyar állam tiltja az azonos nemű párok házasságát, ez közvetett hátrányos megkülönböztetést jelent a leszbikus és meleg párokkal szemben.

Szintén kérdéses, hogy diszkriminatív-e a Bevándorlási Hivatal eljárása. Kifejezetten úgy tűnhet, mintha a hivatal packázni akarna a meleg párral, hiszen nem azt vitatja, hogy az élettársak élettársak-e, vagy hogy a magyar állampolgár élettárs rendelkezésére állnak-e megfelelő anyagi eszközök a letelepedésért folyamodó Henrik eltartásához. A hivatal tulajdonképpen nem az ügy érdemi tartalmát vizsgálja, hanem egy formáság kapcsán próbálja elutasítani a kérelmet. Ahelyett, hogy azt vizsgálná, hogy biztosított-e a kérelmező megélhetése, és figyelembe venné a támogató nyilatkozatot, figyelmen kívül hagy egy létező bizonyítékot, hogy azt láthassa bizonyítottnak, a kérelmező megélhetése nem biztosított. Ugyanez a helyzet a minimálbért meghaladó jövedelemmel. Erről egyrészt tudni lehet, hogy számos magyar állampolgár él ténylegesen minimálbérből, másrészt a hivatal ezt is a bizonytalan megélhetés bizonyítékának tekinti. Hirtelen nem az a vizsgálat tárgya, hogy mi bizonyítja a megélhetést, hanem hogy mit lehet ellene felhozni.

A Patent Egyesület jogsegélyszolgálatá számtalanszor ütközik abba, hogy a hátrányos helyzetű csoportok tagjaival szemben folytatott eljárásokban megváltozik az ügy tárgya: hirtelen nem az a kérdés, hogy mi támasztja alá a személy állításait, hanem hogy mi mond ellent neki. Gyakran ez történik például az incesztus áldozataival, amikor nem azt kezdik vizsgálni, hogy megtörtént-e az eset, hanem hogy hazudik-e a gyerek. Ugyanerre a jelenségre hívja föl a figyelmet az Amnesty International intim partnerkapcsolaton belüli szexuális erőszakról szóló jelentése, amely szerint a rendőrtisztek közül sokan úgy gondolják, hogy a nemi erőszakról beszámoló nők hazudnak, aminek az a következménye, hogy a rendőrség nem a nemi erőszak bizonyítékait kezdi gyűjteni, hanem azt vizsgálja, mi támasztja alá, hogy a nő hazudik.⁴ Általános stratégiája tehát a hatalmi helyzetben lévő csoportoknak, hogy amikor valamely privilégiumukat veszélyben látják (heteroszexuálisok a családdal kapcsolatos letelepedési privilégiumukat, vagy férfiak azt a privilégiumukat, hogy ne kelljen figyelembe venni, a nő akarja-e a szexet) nyíltan talán nem kérdőjelezzik meg a hátrányos helyzetű csoport tagjának szavahihetőségét, de úgy cselekszenek és olyan bizonyítékokat gyűjtenek, hogy a megbízhatatlanság látszatát keltsék.

Elképzelhető, hogy a heteroszexuális élettársakkal is pont így jár el a Bevándorlási Hivatal. Lehet, hogy például a hivatalnak vagy egyes hivatalnokainak nem a leszbikus és meleg párok szúrják a szemét, hanem azok a párok, akik nem akarnak megházasodni. Elképzelhető egy olyan hivatalnok, aki például vallási meggyőződésből akarja minél inkább megnehezíteni a „vadházasságban” élők életét, így minden élettársi kapcsolatban élőét. Vagy talán idegengyűlölő elvek szerint működik a rendszer, vagy egy dolgozója, és az élettársi kapcsolat csak az egyik kifogás arra, hogy minél kevesebb esetben kelljen engedélyezni a letelepedést. Esetleg tényleg nincs semmilyen diszkrimináció. Ezek mind találgatások, amelyeket csak a hivatal tevékenységének nyomon követésével, illetve eddigi határozatainak elemzésével lehet eldönteni.

Világos, hogy az állam a házasság tilalmával el kíván zárni bizonyos jogokat a leszbikus és meleg párok elől – például az örökbefogadás jogát. Ez az eset arra példa, hogy vannak olyan törvényhelyek, amelyek teret engednek a diszkriminációnak annak ellenére, hogy a jogalkotó az adott jogból nem akarja (vagy nem meri) kizárni az LMBT embereket.

Az LMBT szervezetek és a döntéshozók számára az lehet a tanulsága ennek az esetnek, hogy bármilyen, a nagyobb egyenlőség irányába mutató jogalkotás során fontos a kapcsolódó

---

⁴ Amnesty International (2007) *Magyarország: Meg nem hallott segélykiáltások – A nők nem kapnak megfelelő védelmet a családon belüli szexuális erőszak ellen.* Amnesty International.

jogszabályok alapos átvizsgálása. Illetve ha nem is tűnik megkülönböztetőnek a szabályozás, a jogalkalmazás akkor is hátrányosan érintheti az LMBT személyeket. Ezért sem az LMBT szervezetek, sem a döntéshozók munkája nem ér véget az egyenlőséget biztosító jogszabályok meghozatalával, hanem anyagi és emberi erőforrásokat kell szentelni a jogalkalmazók tevékenységének nyomom követésére és a joganyag átvizsgálására.

Arra is felhívja ez az eset a figyelmet, hogy az élettársi kapcsolat még azokon a területeken sem hoz automatikusan jogegyenlőséget, ahol a törvény az élettársakat nem zárja ki valamilyen a házastársaknak is juttatott előnyből. Mivel a magyar jog használja, de nem definiálja a család fogalmát, még ebben az esetben is megkérdőjelezheti egy hatóság, hogy családnak számítanak-e az élettársak, és bizonyításra szorulhat, hogy az élettársak valóban élettársak – ahogy ez a megismételt elsőfokú bírósági eljárás történt. Fontos lehet a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményének monitorozása abból a szempontból, hogy tényleg megoldja-e azt a problémát, hogy a hivatalok eddig nem tekintették automatikusan bizonyítottnak az élettársi kapcsolat létét.

A Patent Egyesület gyakran hangoztatja, hogy a házasság engedélyezésével és a heteroszexuálisok házasságával azonos jogi intézményen belül történő szabályozásával az állam azt a fontos üzenetet közvetítené állampolgárainak, hogy az LMBT emberek teljesen egyenjogúak a heteroszexuálisokkal. Ez az eset azonban azt is mutatja, hogy nemcsak a szimbolikus üzenet, hanem a gyakorlati problémák területén is a házasság lenne az egyenlőség biztosításának legegyszerűbb és legbiztosabb megoldása. Hiszen ha a leszbikus és meleg párok házasodhatnának, a házasság és az élettársi kapcsolat közötti ilyen rejtett különbségeket is át lehetne hidalni a felek megházasodásával. Számtalan más olyan apró szabály létezhet még, amely annak ellenére diszkriminatív vagy diszkriminációra ad lehetőséget, hogy az élettársi kapcsolatot már megnyitották a leszbikus és meleg párok előtt, és az adott jogot nem kívánja kizárólag a házassághoz kapcsolni a jogalkotó.

Özvegyi nyugdíj elvitatása⁵

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 63

A sértett iskolai végzettsége: középfokú

Foglalkozása: nyugdíjas, korábbi foglalkozása ismeretlen

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: ismeretlen

Szexuális érdeklődése: ismeretlen

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2003.

Információforrás: dr. Kárpáti József, a sértett ügyvédje

Kulcsszavak: intézményes diszkrimináció, élettársi kapcsolat

A Nyugdíjfolyósító Igazgatóság egy ügyfelének 2003 őszén nem ítélte meg elhalt azonos nemű élettársa jogán az özvegyi nyugdíjat. Élettársak után akkor jár özvegyi nyugdíj, ha az élettársi viszony legalább 10 éve fennáll, ami igaz volt ebben az esetben. A Polgári Törvénykönyv 1996-os módosítása szerint két azonos nemű ember között is létrejöhet az élettársi viszony. A Nyugdíjfolyósító Igazgatóság döntése szerint a meleg férfinak azért nem járt volna az ellátás, mert a Polgári Törvénykönyv hátrányos megkülönböztetést megszüntető rendelkezései csak 1996-ban léptek hatályba. Így szerintük az élettársak után járó özvegyi nyugellátás feltételül szabott 10 éves együttélés nem valósulhatott meg, mert 1996. és 2003. között nem telt el tíz év.

A Háttér Jogsegélyszolgálat bíróságon támadta meg a döntést. A Nyugdíjfolyósító Igazgatóságnak a TASZ-szal és a Helsinki bizottsággal közösen eljuttatott nyílt levelükben kifejtik:

Sem a bírói testületnek, sem a jogalkotónak nem az volt a szándéka, hogy az azonos és különemű élettársak közötti különbségtétel 2006-ban szűnjön meg.

A jogállamisággal összeegyeztethetetlen és képtelen a Ptk. módosítás olyan értelmezése, amely a jogalkalmazás során figyelmen kívül hagyja annak lényegét, egy évtized múltán is fenntartva a diszkriminatív helyzetet. Az Igazgatóság nem veszi tekintetbe a Ptk. hatályba léptetéséről rendelkező jogszabályt (1978. évi 2. tvr. (Ptké.) 75. §) sem, amely szerint a Polgári törvénykönyvet a hatályba lépés előtt keletkezett jogviszonyokból eredő és jogerős határozattal még el nem bírált jogokra és kötelezettségekre is alkalmazni kell. Ezen túlmenően, a nyugdíj-jogosultság visszavonása jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogokat sértene, ami az államigazgatási eljárásról szóló törvény nyilvánvaló sérelmét jelenti.⁶

Végül a bíróság helyt adott a keresetnek, és megítélte az özvegyi nyugdíjat, amely ellen az Igazgatóság késve fellebbezett, így az jogerőre emelkedett. Miután a Háttér Társaság és az egyéb civil szervezetek nyilvánosan tiltakoztak a megkülönböztető bánásmód ellen, 2003 végén a kormány olyan rendeletet bocsátott ki, amely kimondja, hogy az azonos nemű

---

⁵ Ezt az ügyet a Háttér Társaság Meleg Jogsegélyszolgálat képviselte a hatóságok előtt. Köszönet dr. Kárpáti József ügyvédnek, hogy rendelkezésre bocsátotta az itt közölt információkat. Ennek az ügynek a leírásakor a kutató nagyban támaszkodik a Háttér Társaság honlapján található dokumentumokra is: <http://www.hatter.hu/erdek/ozvegyi.htm>.

⁶ A Háttér Társaság a Melegekért, a Magyar Helsinki Bizottság és a Társaság a Szabadságjogokért közös levele a Nyugdíjfolyósító Igazgatósághoz, 2003. október 14., <http://www.hatter.hu/erdek/ozvegyi.htm>, letöltve: 2007.11.28.

élettársaknak a heteroszexuálisokéval azonos feltételek mellett jár az özvegyi nyugdíj, gátat szabva a további diszkriminatív jogértelmezéseknek.⁷

Kommentár

Tisztán mutatja ez az eset, hogy amikor a jogalkotónak kifejezetten az a célja, hogy megszüntessen egy hátrányos megkülönböztetést, és amikor a jogszabályi környezet – jelen esetben a Ptk. hatályba lépéséről szóló jogszabály – is a diszkrimináció megszüntetését támogatná, a jogalkalmazók akkor is saját kezükbe vehetik a törvényt, és helyreállíthatják a diszkriminációt. Ez az eset pozitív példa arra, milyen fontos, hogy a civil szervezetek figyelemmel kísérjék a törvények végrehajtását, hiszen a kormány végül a civil szervezetek munkájának hatására bocsátott ki olyan normát, amely világossá tette, hogy a törvényt nem szabad diszkriminatív módon alkalmazni.

---

⁷ 248/2003 (XII.23.) Korm. Rendelet, 13. §

A mesterséges megtermékenyítés állami tilalma

A sértett neme: nő

A sértett kora: 30-as éveiben járó

A sértett iskolai végzettsége: felsőfokú

Foglalkozása: egyéni vállalkozó

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: nincs

Szexuális érdeklődése: leszbikus

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2006.

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: mesterséges megtermékenyítés, intézményes diszkrimináció, házasság

Az egészségügyi törvény párkapcsolatban élők számára csak egészségügyi okból engedélyezi az orvos által segített mesterséges megtermékenyítést: „reprodukciós eljárás házastársi vagy különműek közötti élettársi kapcsolatban álló személyeknél végezhető el, amennyiben bármely félnél fennálló egészségi ok (meddőség) következtében a kapcsolatból természetes úton nagy valószínűséggel egészséges gyermek nem származhat.”⁸ Ezen kívül, az egészségügyi törvény 2005-ös módosítását követően, egyedülálló nők is részesülhetnek reprodukciós eljárásban, ha a nő kora vagy egészségi állapota miatt nagy valószínűséggel nem tud természetesen úton gyereket vállalni.

Fiatal és egészséges nő tehát akkor juthat mesterséges megtermékenyítéshez, ha házasságban vagy férfival élettársi kapcsolatban él, és valamelyiküknek van olyan problémája, amely hátráltatja a megtermékenyülést. Ez egyrészt hátrányos megkülönböztetés az egyedülálló nőkkel szemben, hiszen egészségügyi indok híján meg kell várniuk, míg reprodukciós koruk elég előrehaladott lesz ahhoz, hogy megfeleljenek a törvényi feltételnek. Bár a törvény erre nem tér ki, de a végrehajtási rendeletről kitűnik, az egyedülálló nők két csoportja között az állam különbséget tesz: míg az egészségi állapota miatt mesterséges megtermékenyítésben részesülő nők esetében a beavatkozást az állam fizeti, addig az életkoruk alapján az eljárásra jogosult nők a beavatkozást maguk kötelesek finanszírozni. Mivel Magyarországon ma tilos a leszbikus és meleg párok házassága, és a leszbikus és biszexuális nők általában nem akarnak férfival házasodni vagy élettársi kapcsolatra lépni, ellenük is diszkriminációt valósít meg ez a szabályozás. Az itt leírt eset arról szól, hogy milyen konkrét, gyakorlati problémákkal kell szembe néznie annak az egyedülálló – illetve esetünkben leszbikus kapcsolatban élő – nőnek, aki orvosolni kívánja ezt a diszkriminációt.

Ez a 30-as éveiben járó leszbikus nő 2006-ban kezdett bele abba, hogy mesterséges megtermékenyítéshez jusson. Ismerősökön keresztül talált egy olyan andrológust, akiben megbízott. Azért volt szüksége andrológusra, mert ez az az orvos, aki vizsgálja a férfi egészségi állapotát, és ő állítja ki azt az igazolást, amely szerint a férfinak nincs elég aktív spermiuma a megtermékenyítéshez. Ez alapján lehet mesterséges megtermékenyítést kérvényezni.

A nő elmondta az andrológusnak, hogy leszbikus, és ezért van szükség a mesterséges megtermékenyítésre. Az andrológus kiállította a papírt egy meleg férfi rokon nevére, aki vállalta, hogy a megtermékenyítési eljárás idejére eljátssza a nő partnerének szerepét. Az

---

⁸ 1997. évi CLIV. törvény – az egészségügyről, 167. § (1).

igazolással a nő elment a meddőségi centrumba, ahol elkezdtek a mesterséges megtermékenyítési eljárásokat.

A megtermékenyítési eljárás során egyszer felajánlották a nőnek, hogy azért próbálkozhatnának a feltételezett partner spermájával is, egyszer pedig az orvos megkérdezte, nem akarja-e a nő, hogy behívják a férfit, aki másokkal ellentétben sosem jelent meg. Azonban ezek az esetek nem váltak rendszeressé, és nem voltak tolakodóak vagy zaklatóak.

A nő azt szeretné, ha a valóságos női partnerével mindketten a gyerek szülei lehetnének. Ez megoldhatná, hogy a partnere maradjon a gyerek gyámja akkor is, ha ő esetleg meghalna. Azért választotta az orvos által segített mesterséges megtermékenyítést, mert így a spermadonor jogilag nem számít apának, és ezzel meg lehet akadályozni, hogy jogai legyenek a gyerekekkel kapcsolatban.

Kommentár

Ez az eset jó példája az intézményes diszkriminációnak, amikor a megkülönböztetést nem személyek, hanem jogszabályok és az azokat megfelelően alkalmazó intézmények valósítják meg. Diszkriminatív az egészségügyi törvény, amikor az orvos által támogatott mesterséges megtermékenyítést csak házas, illetve férfival élettársi kapcsolatban élő nők esetében teszi lehetővé, ezért ez a nő legális úton nem juthat megtermékenyítéshez, hanem mindenféle törvénytelen eszközökhöz kell folyamodnia, hogy ezt a megkülönböztetést orvosolja. Diszkriminatív a családjogi törvény, amikor nem teszi lehetővé, hogy a születendő gyerekek azok legyenek a szülei nemre való tekintet nélkül, akik ténylegesen gondozzák vagy gondozni fogják, hanem egy férfit és egy nőt tekint minden esetben a gyerek szüleinek.

Az ebben az esetben fontos szerepet játszó mindkét törvénynek az a célja, hogy fenntartsa a férfiak hatalmát a nő teste és a születendő vagy megszületett gyerek fölött, illetve hogy fenntartsa a heteroszexuális család ideáját. Ezért ez az eset jó példája – ha nem is a patriarchális *erőszaknak* – a patriarchális érdekek mentén történő diszkriminációnak. Jól mutatja, miért jár kéz a kézben a nők és a szexuális kisebbségek diszkriminációja. A férfiak nők és gyerekek fölött gyakorolt hatalmára ugyanis ugyanolyan romboló hatással lenne, ha a heteroszexuális egyedülálló nők mesterséges megtermékenyítéshez jutnának, mintha a leszbikus nők ahhoz jutnának. Mindkét esetben kiderülne, hogy tulajdonképpen – a spermától eltekintve – nem kell férfi a gyerekekhez.

Valójában a férfiaknak kevés köze van a terhességhez és a gyerekek születéséhez, és sok családban később is vajmi kevés szerepet játszanak a gyerek gondozásában. Eltekintve attól a korszakától, aki valóban egyenlő mértékben kiveszi részét a gyerekek gondozásából, és eltekintve attól, hogy a megtermékenyüléshez spermiumokra van szükség, valójában csak látszat, hogy az apák nélkül nem lennének meg a gyerekek. Ezt a látszatot a társadalom sokféle módon tartja fenn, például különböző névadási rendszerekkel, ahol nemegyszer még a keresztneveket is az apjuktól kapják a fiúgyerekek. És törvényekkel: az egészségügyi törvénnyel, a gyámügyi eljárásra vonatkozó, vagy a szülőséghez kapcsolódó munkajogi (szabadságok), és szociális (GYED, GYES) szabályokkal.

A jogalkotó a mesterséges megtermékenyítést az egészségügyi törvényben szabályozta, és azt egy egészségügyi probléma – a terméketlenségi problémák – megoldásának tekinti. Ugyan a törvény 2005-ös módosítás lehetővé tette, hogy egészséges idősebb egyedülálló nők is kaphassanak mesterséges megtermékenyítést, vélhetőleg ez azért történt, mert az életkor előre haladtával csökken a megtermékenyülés valószínűsége. Ugyanakkor a mesterséges

megtermékenyítés lehet a nők választása is, amikor nem kívánnak férfival gyereket nemzeni vagy nevelni. Egyáltalán nem magától értetődő tehát, hogy az orvos által segített megtermékenyítés egészségügyi probléma megoldása. Azzal, hogy a törvény nem ismer el más indokot, kizárólag a terméketlenségi problémák kezelésére tartja fenn a mesterséges megtermékenyítést, tagadja azt, hogy a nőknek lehetőségük lenne a férfiaktól, a férfi vagy saját egészségügyi állapotuktól függetlenül gyereket vállalni. A mesterséges megtermékenyítés megnyitása az egyedülálló nők előtt kivonná ezeket a nőket a férfiak ellenőrzése alól, hiszen akár gyerekük is lehetne teljesen önállóan.

Az apaság vélelmének intézményével a családjogi törvény azt is előírja, hogy elsősorban azt a férfit kell tekinteni a gyerek apjának, aki házasságban élt a gyerek anyjával a gyerek fogantatásának feltételezhető pillanatában. A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997.(IX. 10.) kormányrendelet kimondja, hogy a gyámhivatal a születési anyakönyvbe apa adatai nélkül bejegyzett gyermek részére hivatalból képzelt személyt állapít meg apaként, ha az apa jogállása a gyerek harmadik életévéig betöltetlen marad. Ezek a szabályok mind azt célozzák, hogy egyetlen nőnek se lehessen jogilag önmagában gyereke. Ha csak fiktív módon is, de biztosítják az apa jelenlétét és felügyeletét a nő és gyerekei felett.

Ezek a törvények logikájukban nem, csak mértékükben térnek el azoktól az iszlám országoktól, ahol a nők nem járhatnak ki az utcára egyedül, vagy ahol akár halállal is büntetik a nőket, ha házasságon kívüli kapcsolatból születik gyerekük. A logika ugyanaz: a nő ne tehessen bizonyos dolgokat a férfi beleegyezése nélkül. Főleg ne tehessen olyan dolgokat, amelyek kétségessé teszik, hogy melyik férfi a gyerek apja, és a férfi vérvonala akkor is biztosítva legyen, ha ténylegesen nem ő a biológiai apa.

Valójában nincs racionális indoka annak, hogy miért kellene férfit bejegyezni a gyerek szülőjének. A törvény tudomásul vehetné a status quot: hogy a legtöbb nő – még azok is, akik heteroszexuális párkapcsolatban élnek – maga neveli gyerekeit, kevés férfi hozzájárulással. Egy nem patriarchális társadalomban nem annak a felnőttnek lenne joga a gyerekhez, aki a gyerek fogantatása pillanatában a gyerek anyjával élt párkapcsolatban, még csak nem is a gyerek biológiai szüleinek, hanem a gyerekeknek lenne joga ahhoz a szülőhöz, aki ténylegesen gondját viseli.

Ha az állam feloldaná a lesbikus és meleg párok házasságának tilalmát, és kiterjesztené a szülőség vélelmét is a lesbikus kapcsolatban élő nőkre, az megoldást jelentene ennek a nőnek a problémáira. Ehhez azonban szakítani kellene azzal az elgondolással, hogy a családban mindig lennie kell egy férfinak, aki felügyeli a nőket és a gyerekeket.

Transzvesztita elleni sorozatos zaklató rendőri fellépés

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 30

A sértett iskolai végzettsége: felsőfokú

Foglalkozása: mérnök

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: transzvesztita

Lakhelye: vidéki kisváros, illetve Budapest

A jogsértés helye: vidéki kisváros, illetve Budapest

A jogsértés időpontja: 2000–2005.

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: transznemű, rendőrség, igazoltatás, zaklatás, szóbeli erőszak

A transzvesztita (női ruhában járó) férfi többször tapasztalt olyat, hogy az igazolványát ellenőrző rendőr vagy BKV-ellenőr kifejezetten a környezete számára jól hallhatóan tett megjegyzést arra, hogy a neme vagy a kinézete eltér az igazolványban találhatóól.

2005-ben egy országúti autós rutinellenőrzés alkalmával az autót vezető transzvesztitát a rendőr végig hangsúlyozottan a férfi nevével szólította, valamint azzal fenyegette meg, hogy az igazoltatás sikere érdekében neki joga van lemosni a sminkjét. Ezen túl is többször megfenyegette: „Ugye tudja, hogy bevihetném?” A transzvesztita erre visszafenyegette, hogy akkor a rendőr hátrányos megkülönböztetésben részesítené őt, és az nem lenne jó a rendőrnek. Ezzel a rendőr egyetértett, és végül nem állította elő.

Ezzel szemben egyszer a határon sminkben és női ruhában kívánt átlépni. Amikor előzetesen tájékozódott a határőrségnél, a határőrök megnyugtatták, hogy a smink, női ruha és paróka egyáltalán nem jelent problémát az azonosításnál. Hiszen nők is gyakran megváltoztatják az igazolványban található képhez képest a hajviseletüket, a sminkjüket vagy az öltözködésüket, és ahogy a nőknél, úgy a férfiaknál sem okoz ez gondot. Valóban: a határátlépés során ebből nem adódott probléma.

Szintén 2005-ben, egy másik alkalommal hajnalban, egy buli után békésen ment hazafelé, és nem csinált semmi különöset, ami miatt a rendőrök úgy gondolhatták volna, hogy bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetéséhez van köze. Talán csak a késői időpont indokolhatta volna a rendőrök fellépését. Ekkor Budapesten lakott, és az egyik forgalmasabb aluljáróban egy 8–10 rendőrből álló csoporttal találkozott szembe, akik közül az egyik rendőr igazoltatta. Amikor végeztek, az egyik odaszólt a másiknak: „na ugye megmondtam”. Ezért a férfinak az a benyomása támadt, hogy a rendőrök csak ellenőrizni akarták, jól látnak-e: egy férfit női ruhában, és nem volt törvényes célja az igazoltatásnak.

Még 2000-ben történt, hogy szintén hajnalban, sötétben tartott hazafelé, női ruhában, és egy rendőrautó állt meg mellette. Az egyik rendőr azt kérdezte tőle, merre van az egyik utca. A kocsiban ülő másik három rendőr kíváncsiskodva nézett kifelé. Furcsállotta, hogy az ő tájékoztatására van szükségük a rendőröknek egy 30 000 lakosú városban, ahol akkor épp lakott, így ekkor is arra gyanakodott, hogy a rendőrök talán nem az utcát keresték, hanem meg akarták nézni maguknak.

Ugyanez a transzvesztita elmondta, hogy férfiruhában soha életében nem igazoltatta rendőr vagy kezdeményezett vele más interakciót. Azt is mondta korábban az interjúban, hogy őt soha nem diszkriminálták.

Kommentár

Még ha a smink és a paróka meg is nehezítik az azonosítást, akkor sincs joga a rendőrnek ezek eltávolításával fenyegetőzni, mint ahogy egy sminkelt és parókát hordó nem transznemű nő esetében sem lenne. Összehasonlítva azonban az első esetben eljáró rendőr viselkedését a határőrség eljárásával világos, hogy a rendőrnek nincs törvényes oka még arra sem, hogy akár csak kérje a smink lemosását. A rendőr tehát nem tesz mást, mint erőszakkal fenyegeti a transzvesztitát. A kilátásba helyezett sminklemosás és a sorozatos férfinéven való szólítás célja, hogy szimbolikusan megsemmisítse a transznemű nő identitását, és így helyreállítsa a heteroszexuális világrendet.

Ugyan a második és harmadik esetben nem bizonyítható, hogy a rendőrség nem ellenőrzési, bűnmegelőzési vagy bűnüldözési céllal igazoltatta a férfit, illetve hogy hamis indokkal kértek tőle útbaigazítást, az esetek körülményei, és az, hogy a férfit férfi ruhában soha nem igazoltatták, azt látszanak alátámasztani, hogy a rendőrök személyes kíváncsiságukat akarták kielégíteni ezen alkalmakkor.⁹ A transzvesztitát látszólag egyik alkalommal sem érte különösebb hátrány, és talán jogsértés sem történt. Mégis a rendőrség fellépése önmagában fenyegető, hiszen egy erőszakszervezetről van szó, amelynek jogosítványai igen szélesek a gyanúsítottak, illetve az igazoltatottak megmotozásával, fogva tartásával kapcsolatban. Sem a rendőrségi törvény, sem a rendőrség szolgálati szabályzata nem tiltja kimondottan, hogy a rendőr kíváncsiskodásból igazoltasson vagy szolgálati idejében kíváncsiságtól hajtva útbaigazítást kérjen. Ugyanakkor elvárható a rendőröktől, hogy szolgálati időben csak törvényes feladataik elvégzése céljából alkalmazzanak rendőri eljárásokat, illetve hogy ne használják a rendőrautó és az egyenruha nyújtotta tekintélyüket személyes kíváncsiságuk kielégítésére. Bár a transznemű férfi nem mondja, hogy a rendőrök megfélemlítették, kevés állampolgárnak lenne mersze Magyarországon a rendőrök ilyen kíváncsiskodó „útbaigazítását” elutasítani, és a rendőröket rendreutasítani. Nem etikus tehát, hogy rendőrök az igazoltatást és az útbaigazítást használják a személyes kíváncsiságuk kielégítésére.

Az első eset világosan mutatja, hogy attól, hogy valaki rendőr és a feladata a törvényes rend fenntartása, még követ el jogsértéseket: megalázza és fenyegeti a transznemű autóvezetőt. A másik két eset nem annyira bizonyítéka a rendőri diszkriminációnak, semmint felhívja a figyelmet arra, hogy érdemes vizsgálni a rendőrség transzneműekkel kapcsolatos viselkedését, például igazoltatási gyakorlatát. Amint az a Nyílt Társadalom Intézet egyik kutatásából kiderül, a magyar rendőrök utcán gyakrabban igazoltatják a roma, mint a nem roma embereket, és ez a romák szerint elsősorban a diszkriminációval magyarázható.¹⁰ Az LMBT emberek közül a transzneműek a leginkább láthatóak, így ha valóban létezik a romákhoz hasonló igazoltatási gyakorlat, azt főleg az ő esetükben folytathatja a rendőrség. További kutatások szükségesek annak megállapítására, hogy az LMBT emberek, és különösen a transzneműek esetében is elterjedt-e hasonló megkülönböztető gyakorlat.

---

⁹ Az autós ellenőrzés, amelynek során a rendőr a smink lemosásával fenyegetett, rutin országúti ellenőrzés volt, így a rendőr nem láthatta előre, hogy transznemű autóvezetőt állít meg. Ezért arra az esetre nem vonatkoznak ezek a megállapítások.

¹⁰ Pap András László, Simonits Bori „Ahogy a lakosság és ahogy a rendőr látja. Az igazoltatási gyakorlat tapasztalatai” *Fundamentum*. 2 (2006) 125–135.

Nem állami szolgáltatók általi diszkrimináció

A Károli-ügy: bizonytalan diák diszkriminációja egy egyházi egyetemen

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 24 év

A sértett iskolai végzettsége: ismeretlen

Foglalkozása: diák

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: ismeretlen

Szexuális érdeklődése: bizonytalan szexuális identitású

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2003 októbere

Információforrás: sajtó, az Öt Kenyér Katolikus Közösség honlapja, források a szövegben

Kulcsszavak: iskolai diszkrimináció, vallási fundamentalizmus

Cs. Gábor a Károli Gáspár Református Egyetemen tanult. 2003 őszén azzal fordult egyik tanárához, az egyetem dékánjához és lelki gondozójához, Németh Dávidhoz, hogy nem biztos a szexuális érdeklődésében. Ezután nem sokkal, 2003. október 10-én az egyetem kari tanácsa a jelenlétével ülést tartott, amelyen kizárták az egyetemről.¹¹

Nem világos, hogy a dékán megszegte-e a lelki gondozói titoktartást, mert utólag az egyetem hallgatói önkormányzatának elnöke úgy nyilatkozott, hogy Gáborról tudták diáktársai, hogy homoszexuális, és korábban írtak egy kérvényt a kar vezetőségéhez, hogy fogalmazza meg álláspontját a homoszexualitással kapcsolatban.¹² Azonban az is lehet, hogy ezt csak utólag találták ki, mentendő a dékánt, mivel a HÖK-elnök szerint a diákok a dékánt támogatták az ügyben.¹³

Cs. Gábor ezután beperelte az egyetemet, és a bíróság 2004. február 20-i határozatában, kimondta, hogy kirúgása jogtalan volt. Az ítélet szerint az egyházi egyetemekre is vonatkozik a felsőoktatási és az államigazgatási eljárásról szóló törvény. Ezek értelmében nem volt jogalapja Gábor elbocsátásának, mert nem tartottak fegyelmi eljárást, és az egyetem belső szabályzatának nincs olyan pontja, amely szerint Gábort el lehetett volna bocsátani. A bírósági döntés nem foglalkozott azzal, hogy egy vallásos egyetemnek jogában áll-e olyan belső szabályzatot alkotnia, amely kizárja az LMBT diákokat, vagyis hogyha lett volna ilyen szabályzat, és Gábort fegyelmi eljárásban zárják ki, akkor törvényes lett volna-e a kizárás.¹⁴ A fellebbviteli bíróság indoklásával együtt helybenhagyta az ítéletet.¹⁵

Közben az egyetem kari tanácsa 2003 novemberében megalkotta a homoszexualitásról szóló tanulmányi anyagát, amelyben kifejtik, hogy többek között nem helyeslik a „homoszexuális

---

¹¹ „Kirúgtak egy homoszexuális diákot a református egyetemről” Index 2004.01.13. <http://index.hu/politika/belfold/egyetem7347/> Letöltve: 2007.12.11.

¹² „A Károli hallgatói is szorgalmazták a meleg diák ügyének tárgyalását” Index 2004.01.19. <http://index.hu/politika/belfold/karoli0119/> Letöltve: 2007.12.11.

¹³ U.o.

¹⁴ Cz. G. „A meleg diák javára döntött a bíróság” *Népszabadság* 2004.02.21., <http://www.nol.hu/cikk/147480/> Letöltve: 2007.12.11.

¹⁵ A „református-ügy” *Ötkenyér Keresztény Meleg Portál* é.n., <http://www.otkenyer.hu/ref-ugy.php> Letöltve: 2007.12.11.

életet folytató, vagy azt propagáló vallástanárok és lelkészek képzését, szolgálatba állítását, illetve szolgálatban tartását”.¹⁶ Ennek alapján a Háttér Társaság a Melegekért közérdekű antidiszkriminációs igényérvényesítési pert indított a Károli Egyetem ellen,¹⁷ ugyanis a szervezet szerint a tanulmányi anyag megsértette a homoszexuálisok, mint társadalmi csoport egyenlő bánásmódhoz való jogát. Az első fokú bíróság a keresetet elutasította, a másodfokú bíróság helyben hagyta az elutasító végzést, a felülvizsgálati bíróság pedig új indoklást adott ki, de az ítéletet hatályában fenntartotta. Az indoklás több olyan kérdésben is állást foglal, amelyek az esélyegyenlőségi törvény egyházi oktatási intézményekre való alkalmazásával állnak kapcsolatban, ezért részletesen érdemes foglalkozni vele. A legfelsőbb bírósági határozat kimondja:

- Az antidiszkriminációs törvény szerint az egyházi autonómia csak a hitélettel közvetlenül összefüggő kérdésekben érvényesül, és az egyetemmel létesített hallgatói jogviszony nem ilyen;
- Az, hogy a tézisgyűjtemény lehetőséget nyújt a diszkriminációra, önmagában megalapozza a közérdekű igényérvényesítési pert, nem kell konkrét jogesetnek felmerülnie;
- A tézisgyűjtemény nem tekinthető a Károli Egyetem szabad véleményének, hanem szabályzatnak számít, mivel az alapján ténylegesen is diszkrimináció érheti a homoszexuális diákokat;
- A homoszexualitás az ember lényegi tulajdonsága, ezért az annak alapján történő diszkrimináció sérti az emberi méltóságot;
- Mindemellett ebben az esetben megengedhető a diszkrimináció, mivel az antidiszkriminációs törvény szerint megengedhető a hátrányos megkülönböztetés, ha az ésszerűen összefügg az adott jogviszonnyal (például egy színtársulat ésszerű, hogy férfi színészt vegyen föl egy férfi szerepre, nem diszkrimináció a női színészek elutasítása – hasonlóan ésszerű a bíróság szerint ha egy a homoszexuálisokat kirekesztő egyház heteroszexuálisokat alkalmaz, képez, stb. lelkésznek).

Nem foglalkozik a döntés azzal az esettel, ha egy karon tanuló diák esetleg nem lesz lelkész, csak hittudományi végzettséget szerez, ami aláásná az ésszerűségi érvelést. Illetve a Háttér Társaság álláspontja szerint nem megfelelően mérlegelte a bíróság a diszkriminációt, ugyanis szerintük az ésszerűségi kritérium nem alkalmazható alapjogok esetében. Ebben az esetben ugyanis valamely homoszexuális diák emberi méltósága kerül összeütközésbe az egyetem vallásszabadságával. Mivel mindkettő alapjog, nem alkalmazható az ésszerűség kritériuma, hanem azt kellett volna mérlegelnie a bíróságnak, hogy az egyik alapjog védelme arányban áll-e a másik alapjog sérülésével.

Kommentár

A Patent Egyesület osztja a Háttér Társaság ezen véleményét. Hozzátehetjük, hogy az arányossági összehasonlításból valószínűbben került volna ki győztesen a homoszexuális diákok joga, hiszen a bíróság korábban elismerte, hogy ez a diákok emberi méltóságával áll összefüggésben, és az emberi méltósághoz és az élethez való jogot az európai emberi jogi gyakorlat előbbre való tekinteti, mint a többi alapjogot.

---

¹⁶ *Tanulmányi anyag a homoszexualitásról. Tanulmányi anyag, a KGRE Hittudományi Kara Kari Tanácsának állásfoglalása.* é.n. <http://reformatus.hu/feketeagnes/reformatosoklevele/73text.html#7> Letöltve: 2007.12.11.

¹⁷ Az itt következő rész teljes egészében a következő forráson alapul: Kárpáti József „Az utolsó próbatétel. Ítélet a Háttér Társaság kontra Károli Egyetem ügyben” *Fundamentum* 3 (2005) 105–108., <http://157.181.181.13/dokuk/05-03-09.pdf> Letöltve: 2007.12.11. Köszönet dr. Kárpáti Józsefnek, amiért felhívta a figyelmet az ügynek erre a vetületére.

Tanári erőszak egy transzszexuális diák ellen

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 20

A sértett iskolai végzettsége: középfokú

Foglalkozása: szolgáltatóipari tanuló, kézműves

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: transzszexuális férfi, biológiai nő

Szexuális érdeklődése: heteroszexuális

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2007.

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: iskolai diszkrimináció, iskolai pszichoterror

Erik egy szolgáltatóipari iskolába jár, ahol az egyik gyakorlattanára, egy 60 év körüli nő folyamatosan buzizó megjegyzéseket tesz, főleg rá. Erik annak ellenére, hogy nőként van anyakönyvezve, és a tanárai előtt a női anyakönyvezett neve ismert, férfiruhákat és hajviseletet hord. Tanára egyik alkalommal kifejezetten rá mutatott, miközben azt mondta: „Most, hogy divatba jött a homoszexualitás...”, és nem folytatta a mondatot. Ez a tanár egyébként is kiabál, megköveteli, hogy minden úgy történjen, ahogy ő akarja, és tanítási időben telefonál, ügyet intéz, késik – egy szóval visszaél a hatalmával. Erik beszélt az osztályfőnökével arról, hogy úgy vette észre, hogy a tanár kipécézte, és hogy a tanár a hovatartozásával kapcsolatos kérdéseket tesz fel neki. Az osztályfőnöke azt mondta, ha ügyet csinál a tanár viselkedéséből, „az a vizsgájába kerülhet, ne reagáljon rá.” A helyzet egyre romlott, a tanár belekötött a munkájába, Erik a megérdemelnél rosszabb jegyeket kapott. Egyik alkalommal, amikor a tanár munkaidő közepén fogorvosnál volt, és onnan érkezett, Erik megkérdezte a terembe belépő tanárt, hogy van a foga – mintegy felelősségre vonva, hogy miért munkaidőben megy fogorvoshoz. Erre a tanár belökte az ajtón, és szétverte Erik gyakorlóbabájának a fejét. Ezután Erik párjának anyja bejött az iskolába, és beszélt a tanárral, hogy az hagyjon fel az erőszakkal. A tanár nem ismerte el, hogy erőszakos lett volna, és Eriket okolta pimaszságáért, de az erőszak – az interjú idejéig legalábbis – megszűnt.

Kommentár

A tanárok, szülők, főnökök, férfiak gyakran úgy tekintenek diákjaikra, gyerekeikre, beosztottjaikra, feleségükre, mint akik engedelmességgel tartoznak nekik, és úgy tűnik, itt is egy ilyen tanárról van szó. A gyerekek helyéről és engedelmességéről vallott patriarchális nézetek együtt járnak azokkal a nézetekkel, hogy mi a megfelelő viselkedés egy nő vagy egy férfi számára, és azzal a gondolattal, hogy minden nőnek és férfinak a születésekor megállapított biológiai neme szerint kell viselkednie. A diákok elleni erőszak ebben az esetben tehát elválaszthatatlannak tűnik a transzneműek elleni erőszaktól: Eriket egyszerre löki be az ajtón azért a tanár, mert diák létére számon kéri rajta az elmulasztott tanítási órákat, és azért, mert transznemű.

Az erőszaknak az a formája is megjelenik, amikor az elkövető nem a személyt, hanem annak tulajdonát rongálja meg. Itt ráadásul a baba maga is embert ábrázol, így a baba fejének szétverésével a tanár egyben gyilkossággal fenyegeti Eriket: „a te fejedet is szétverem, ha nem engedelmeskedsz”.

Az is megfigyelhető ebben az esetben, hogy az erőszak hogyan halad fokozatosan az egyre durvább erőszakfajták felé. Először csak szóban bántalmazza Eriket a tanár, utána következik

a rossz jegyekkel való pszichológiai és gazdasági erőszak – hiszen egy bukás esetén újabb tandíjat kell fizetni –, és végül a fizikai erőszak. A nők elleni partnerkapcsolati erőszak szakirodalma leírja, hogy a férfiak az enyhébb erőszakfajtáktól hogyan haladnak a durvább erőszak felé a nő megtörésének folyamatában.¹⁸ Ennek az esetnek a kapcsán elképzelhető, hogy az LMBT emberek elleni erőszakra is igaz általában, hogy szóbeli erőszakkal kezdődik, ami figyelmeztető jel lehet az LMBT emberek számára, ha el akarják kerülni a súlyosabb erőszakfajtákat.

Arra is példa Erik tanárának esete, hogy a hatalmon lévő csoportok tagjai gyakran provokációnak tekintik és nevezik, amikor egy hatalomtól megfosztott csoport tagja megkérdőjelezi privilégiumaikat, így hátrítva át a felelősséget az erőszakért annak áldozatára. Ebben az esetben a tanár azzal, hogy a nála sokkal fiatalabb és diák státuszban lévő Erik pimaszságát jelöli meg az erőszak okaként, eltereli a figyelmet arról, hogy Erik joggal kérte számon rajta, hogy miért volt távol. Ha ezt elismerné, elveszítené azt az előjogát, hogy munkaidőben járjon az ügyeit intézni. Hasonló ez az érvelés ahhoz, amikor a bántalmazó férfiak – és gyakran a közvélemény is – a bántalmazott nőket vádolják provokációval, amikor azok valójában lázadnak a férfiak előjogai ellen például azzal, hogy visszautasítják a férfiak számára nyújtandó szolgáltatásokat.

---

¹⁸ Szil Péter *Hétköznapi hímsovinizmus. A párkapcsolati erőszak, amit még nem nevezünk annak*. Habeas Corpus Munkacsoport–Stop-Férfierőszak Projekt, Budapest, 2006.

Szolgáltató általi diszkrimináció egy queer férfi ellen

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 32

A sértett iskolai végzettsége: felsőfokú

Foglalkozása: fordító

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: nincs

Szexuális érdeklődése: queer

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2005.

Információforrás: a sértett, a Millenáris által írt válaszevél

Kulcsszavak: szolgáltató általi diszkrimináció

Gábor a barátjával együtt ment Halász Judit egy koncertjére a Millenárison, ahol a barátja puszit nyomott a szájára. Az egyik rendező odament hozzájuk, és közölte, hogy ha nem hagyják abba, kivezeteti őket a biztonsági szolgálattal. A két férfi megszeppent, és a továbbiakban nem merték egymás kezét sem fogni. Gábor a koncert végén megkereste a rendezőt, és megkérdezte, mi volt a problémája: az, hogy csókolóztak, vagy az, hogy mindketten férfiak. A rendező közölte, hogy az, hogy mindketten férfiak, és hogy az azonos nemű kapcsolatok nem valók gyerekek elé, akik nagy számban látogatják Halász Judit koncertjeit.

Gábor ez után levelet írt a Millenáris vezetőségének, amelyben kifogásolta az eljárást. A Millenáris szerint az eljárás nem volt diszkriminatív, mivel az ilyen viselkedés nem való gyerekek elé. Gábor megkért két ismerős heteroszexuális párt, hogy menjenek el a következő Halász Judit-koncertre a Millenárisra, és csókolózzanak, hogy teszteljék a személyzetet, vajon őket is megfenyegetik-e. A két heteroszexuális párt nem vezették ki, pedig mind a két pár a gyerekek és a rendezők által jól látható helyen és mélyen csókolózott.

Gábor végül nem perelte be a Millenárist, mert nem volt ideje a pereskedésre, és nem bízik az igazságszolgáltatásban.

HIV-pozitívok diszkriminációja az egészségügyben

Bevezető

Az ebben a kutatásban résztvevő három HIV-pozitív meleg férfi elmondása alapján úgy tűnik, hogy a HIV-pozitív és AIDS-ben szenvedő emberektől számos olyan jogot tagadnak meg egészségügyi ellátásuk során rutinszerűen, amelyet az egészségügyi törvény elvben minden betegnek garantál. Korlátozzák szabad orvosválasztásukat azzal, hogy egyetlen egészségügyi szolgáltatónál számíthatnak szakszerű ellátásra. Az őket kezelő egészségügyi személyzet pedig nemegyszer megalázó bánásmódban részesíti őket, nem biztosítja a tájékoztatáshoz való jogukat, a saját gyógykezelésükkel kapcsolatos önrendelkezési jogukat, a mentősök gyakran megalázó és az orvosi titoktartást megszegő módon szállítják a HIV-pozitív személyeket, egyes házi orvosok megszegik az orvosi titoktartást, más házi orvosok és szakorvosok pedig visszautasítják a HIV-pozitív betegek kezelését. Sőt egy esetben egy férfitől a neki törvényesen járó gyógykezelést is megtagadták, ami a férfi életébe kerülhet.

Az itt felsorolt példák a meleg és biszexuális férfiak közvetett diszkriminációjának példái, hiszen ők teszik ki a HIV-pozitívok zömét. Az alábbi példák közül sok intézményes diszkriminációt is találunk. Ennek legnyilvánvalóbb példája a HIV-pozitívok szabad orvosválasztása, de ide tartozik az is, hogy a számukra fenntartott egyetlen egészségügyi szolgáltató nagyon rossz állapotban van.

A szabad orvosválasztás hiánya

Magyarországon egyetlen olyan egészségügyi szolgáltató létezik – egy budapesti kórház –, ahol biztosított a HIV-pozitív és AIDS-es páciensek szakszerű ellátása. Ugyan nem tiltják meg a HIV-pozitív embereknek, hogy máshova menjenek, de nincs másik szolgáltató, amely felkészült lenne bármilyen szintű ellátásukra. Ezzel a helyzettel – amelyen az AIDS 1980-as évekbeli magyarországi feltűnése óta egészen a mai napig nem változtattak – az állam súlyosan korlátozza a HIV-pozitív és AIDS-ben szenvedő páciensek jogát a szabad orvosválasztáshoz. A kórház egyetlen HIV/AIDS-osztályán három orvostól csak kettő vállal új betegeket. Ez nyilvánvaló megkülönböztetés más betegcsoportokhoz képest, akiknek lehetőségük van több száz orvos és több, a közelükben lévő kórházi osztály közül választani. A megkülönböztetés azért is hátrányos, mivel a beteg elégedetlensége vagy az orvos etikátlan vagy jogszabálysértő magatartása esetén a betegnek nincs hova elmenekülnie.

Ugyanakkor az egészségügyi törvény megengedi a betegjogok korlátozását, ha azt a beteg szakszerű ellátása indokolja, amit az állam kibúvóként használ ebben az esetben. Az 1990-es években a témával foglalkozó szakemberek szájából többször elhangzott, hogy néhány száz HIV-pozitív ellátására nem éri meg több a HIV-et és AIDS-et szakszerűen ellátni képes szolgáltatót létrehozni.

Súlyosbítja ezt a helyzetet, hogy a HIV-pozitív és AIDS-es páciensek a HIV/AIDS-szel össze nem függő egészségügyi problémáikkal is ehhez a kórházba kényszerülnek, mivel sok orvos nem hajlandó ellátni HIV-pozitív személyt. Különösen erősen sújtja ez az összeadódó diszkrimináció (hogy a helyi orvosok nem látják el őket, és a legközelebbi ellátó hely Budapesten van) a vidéki betegeket, mivel nekik kisebb panaszaikkal is akár több száz kilométert kell utazniuk. A 2007-es egészségügyi rendszerátalakításig ez a kórház maga is bátorította betegeit, hogy minden, a HIV/AIDS-fertőzéssel látszólag össze nem függő panaszukkal is a kórházhoz forduljanak.

A Patent Egyesület álláspontja szerint ilyen diszkriminatív korlátozás csak akkor lehet megengedett, ha a diszkriminációra indokot adó helyzet leküzdhetetlennek bizonyul, ha a diszkrimináció az egészségügyi szolgáltatások lehető legszűkebb területére korlátozódik, és ha a diszkrimináló szolgáltató mindent megtesz a megkülönböztetés hátrányos következményeinek megelőzésére, illetve a ténylegesen felmerülő hátrányok enyhítésére. Álláspontunk szerint a kórház monopól helyzete nem elkerülhetetlen, se nem korlátozódik szorosan a HIV/AIDS kezelésére, az állam pedig nem tesz meg mindent a hátrányok enyhítésére.

Németország az egyik példája annak, mennyire lehetséges máshogy megszervezni az ellátást. Ott még a nagyobb beavatkozásokat (például műtét) sem HIV/AIDS-specialista ellátó végzi. A HIV/AIDS-szel közvetlen összefüggésbe nem hozható beavatkozások esetében tehát nem igaz az az érvelés, hogy gazdaságtalan módon ki kellene alakítani és fent kellene tartani HIV/AIDS-specialista szolgáltatókat. Megoldaná a problémát, ha az állam kifejezetten kötelezné az összes egészségügyi szolgáltató intézményt a HIV-pozitívok ellátására, és ennek a kötelezettségnek érvényt is szerezne.

Németország példája azt is mutatja, hogy indokolatlanul széles azoknak a szolgáltatásoknak a köre (részben a többi egészségügyi szolgáltatónál tapasztalható hátrányos megkülönböztetés következtében), amelyeket nagyobb részt az egyetlen HIV/AIDS-specialista kórházban nyújtanak, hiszen még műtéteket is el tud végezni egy nem HIV/AIDS-specialista.

Nem tesz semmit az állam ezeknek a hátrányoknak a megelőzése és enyhítése érdekében sem. Például az 1980-as évektől mostanáig nem indítottak felvilágosító kampányokat az orvosok körében, hogy azok ne zárkózzanak el a HIV-pozitív betegek kezelésétől. És ha már az állam hibájából áll fenn ez a diszkriminatív helyzet, a vidéki betegeknek joga lenne minimum ahhoz, hogy megszervezzék a szállításukat, vagy megtérítsék a budapesti kórházba való járás útiköltségét és a kieső munkanapra számított munkabért. Az általunk feltárt jogsértések talán enyhíthetők lennének, ha a kórháztól független felügyeleti szerv ellenőrizné kiemelten betegjogi szempontból ezt a HIV-pozitív emberek élethez való joga szempontjából kulcsfontosságú intézményt.

A fenti érveken túl azonban a HIV/AIDS esetében megengedhetetlennek tartjuk a szabad orvosválasztás korlátozását, mert egy potenciálisan halálos fertőzésről van szó, ahol a szabad orvosválasztás közvetlen összefüggésben áll a mindenkinek járó emberi jogok közül is a legfontosabbikkal: az élethez való joggal. Ahogy az alább leírt utolsó eset jól példázza, az, hogy egy orvos hajlandó-e például kezelni egy beteget, vagy hogy milyen a hozzáállása a beteghez, ténylegesen ezeknek az embereknek az életébe kerülhet. Ha nincs más szolgáltató, ahova a beteg ilyenkor elmehetne, nincs biztosítva az életben maradása sem. Ezért megengedhetetlennek tartjuk ennek a korlátozásnak a fenntartását, még akkor is, ha néhány másik központ létrehozása és fenntartása sokba kerülne. Talán megengedhető lenne a HIV/AIDS-specialista kórház jelenlegi egyedi szerepének fenntartása az ellátás bizonyos speciális területein, ha az emberi és betegjogok betartása területén példát mutatna a többi egészségügyi szolgáltatóknak. Mivel azonban az itt közölt adatok súlyos aggályokat vetnek fel ennek a kórháznak a működésével kapcsolatban, az állam az emberi jogsértések bünrészesévé válik, ha tovább halogatja újabb HIV/AIDS-specialista egészségügyi központok létrehozását, vagyis a szabad orvosválasztás tényleges biztosítását.

Álláspontunk szerint a szabad orvosválasztás tényleges biztosítása azért is fontos, mert ennek a jognak a megtagadása felerősíti a HIV-pozitívok ellen elkövetett összes többi jogsértés

hatását. Ha lenne más HIV/AIDS-re specializálódott szolgáltató, a HIV-pozitív pácienseknek lenne hova menekülniük az őket megalázó, a kezelésüket megtagadó, a tájékoztatáshoz való jogukat és önrendelkezésüket semmibe vevő szolgáltatótól, illetve lakóhelyükhöz közelebb kaphatnának ellátást, amikor például a háziorvos tagadja meg az ellátásukat.

Hogy melyek azok a jogsértések és problémák, amely elöl nem lehet máshova menni, és amelyeket az orvosválasztás hiánya felerősít, arról az alábbi részek szólnak.

Rossz állapotban a HIV/AIDS-specialista ellátóhely

Mindhárom a kutatásban résztvevő HIV-pozitív meleg férfi arról számolt be, hogy az egyetlen HIV/AIDS-ellátással foglalkozó osztály épülete rossz állapotban van. Egyes résztvevők szerint még bizonyos ellátásokhoz szükséges anyagok is hiányoznak, így a fogorvosi ellátáshoz szükségesek, és sürgős ellátást követelő esetekben is gyakori a félnapos–napos várakozás. Önmagában a rossz állapot talán se nem diszkrimináció, se nem jogsértés következménye, hiszen nap mint nap hallani a magyar egészségügy rossz helyzetéről. Ugyanakkor ez az állapot párosul azzal a megkülönböztetéssel, hogy a HIV-pozitív embereknek még csak lehetőségük sincs arra, hogy egy jobb állapotban lévő egészségügyi szolgáltatóhoz menjenek.

Tájékoztatás elmulasztása a HIV/AIDS-kezelés kapcsán

Mindhárom ebben a kutatásban részt vevő HIV-pozitív férfi, arról számolt be, hogy a HIV/AIDS-specialista kórházban az egészségügyi személyzet rendszeresen elmulasztja a leletek kiadását és a megfelelő tájékoztatást, vagyis megsérti a törvényben biztosított egészségügyi dokumentáció megismerésére vonatkozó jogát.

A leleteimet nem kaphatom meg. Nem kaphatok belőle egy másolatot. Tehát nekem mindent ki kell sajtolnom a nővérekből. Mert mi van, hogyha elhagyom ezeket a papírokat. Tehát semmi vérvizsgálatról, semmi egyébről nincsen másolat. [...] És akkor jóban kell lennem a nővérral, és »Editke, vagy Marcsika, megnézhetném az eredményeimet, és leírhatnám?« Tehát nekem kell könyörögni még azért, hogy leírhasam a saját eredményeimet.

A tájékoztatás elmulasztásával az egészségügyi dolgozók megsértik a betegek egészségügyi törvényben biztosított tájékoztatáshoz való jogát, és azon keresztül a betegek önrendelkezési jogát. Az egészségügyi beavatkozásokról, azok következményeiről, gyógyszerműveletről, azok mellékhatásairól nem adnak érthető és teljes körű felvilágosítást. A HIV/AIDS esetében ez különösen súlyos probléma, mert a betegség tünetei, illetve a kezelés mellékhatásai egyes betegeknél nagyon súlyosak lehetnek, amelyek nagyon erősen befolyásolják életvitelüket, munkaképességüket. Például egyes betegeknél olyan hasmenés jelentkezik az AIDS vagy a gyógyszerek hatására, amely miatt nem tudják elhagyni a lakásukat, vagy amely akár az életüket is veszélyeztetheti.¹⁹ Ezekben az esetekben ténylegesen létfontosságú lehet, hogy a beteg megkapja a betegségével kapcsolatos összes információt, és maga dönthesse el, milyen kellemetlenséget, milyen kockázatot, életminőségének milyen romlását vállalja.

Többek között a tájékoztatás hiánya vezet oda is, hogy egyik ebben a kutatásban résztvevő HIV-pozitív férfi sem érti, ki miért vehet részt vagy nem vehet részt egyes kísérleti programokban, és részesülhet azokon keresztül az életet jelentő gyógyszerekből. Mindhárman

---

¹⁹ Cichocki, Mark (2007) *Dealing with Diarrhea*, About Inc. <http://aids.about.com/cs/conditions/qt/diarrhea.htm>, letöltve: 2007.12.21. Aids.org (2007) *Diarrhea*. <http://www.aids.org/factSheets/554-Diarrhea.html>, letöltve: 2007.12.21.

arra gyanakodnak, hogy talán a hálapénztől függ, hogy valaki kap-e modern gyógyszereket, vagy sem. Így beszél gyanújáról és értetlenségéről egy résztvevő:

Van, amikor nagyon jó, van, amikor nagyon rossz [az egészségügyi állapotom], de ezt már gyógyszerrel kordában lehetne tartani. Erre azt mondja, hogy ki kell érdemelni a gyógyszert. Amin egy kicsit meglepődtem, hogy ez most azt jelentheti, hogy valami kis anyagi juttatást szeretne, vagy nem – tehát ez így nem derült ki.

Különösen életmentő kezelések esetében, és főleg akkor, ha felmerül a korrupció gyanúja a betegekben, a HIV/AIDS ellátásával egyedül foglalkozó intézménynek kínosan ügyelnie kellene arra, hogy a kísérleti gyógyszerprogramokba való bekerülés minden beteg számára átlátható módon és világos feltételrendszer szerint történjen. Remélhetőleg a várólisták nyilvánosságával kapcsolatos új szabályozás erre rá fogja kényszeríteni a kórházat.

Megalázó és embertelen bánásmód a HIV/AIDS-ellátás kapcsán

Az egyik résztvevőt a leszázalékolása kapcsán az egészségügyi állapotát vizsgáló bizottság egyik tagja alázta meg: „Ha kotont húzott volna a faszára, akkor nem lenne most itt, és nem lett volna HIV-pozitív.”

Két résztvevő és a HIV-pozitívok egyik egyesületének honlapja is arról számol be, hogy a HIV-pozitívok ellátást végző kórház röntgenosztálya csak úgy fogadja a HIV-pozitívokat, ha kartonjukon feltűnő narancssárga jelzés van. Mivel a röntgenvizsgálat során nem történik olyan beavatkozás, ahol az egészségügyi személyzet a hétköznapinál nagyobb veszélyben lenne, és mivel ismert, hogy a HIV nem terjed hétköznapi érintkezés során, ez az eljárás fölösleges, és megalázza a HIV-pozitívokat a többi egészségügyi dolgozó és beteg előtt.

Az egyik férfi arról számolt be, hogy egy kínzó kezelés alkalmával a kórház egészségügyi dolgozói fenyegető módon körülállták, és megalázó módon rendreutasították, amiért korábban lázcsillapító gyógyszert kért az egyik ápolótól. A kezelés során a férfi 40 fok feletti lázát szándékosan magasán tartották, hogy a szervezete leküzdje a vírust. A több napig tartó magas láztól meggyötört beteg lázcsillapítóért könyörgött az ápolónak, aki végül adott neki. Másnap az ápolók és az orvosok nem szóltak hozzá, és amikor a vizit hozzá ért, a mérges egészségügyi dolgozók fenyegetően körülállták, és kezelőorvosa megszidta: „Hogy képzeli, hogy utasítja a nővért!?” A megalázás és fenyegetés mellett ebben az esetben az orvos megtagadta a beteg önrendelkezéshez való jogát – az egészségügyi törvény ugyanakkor garantálja a betegnek azt a jogot, hogy egészségügyi ellátást kérjen vagy visszautasítson, és a beteg ezzel a joggal élt, amikor lázcsillapítót kért.

Megalázó és kifejezetten embertelen bánásmódról számolt be egy másik HIV-pozitív férfi, akinek kezelőorvosa egyben a háziorvosa is volt: „Amikor mentem a jogosítványomat meghosszabbíttatni, akkor mondta, hogy ő nem hosszabbítja meg, mert én már úgysem élek addig.” Az orvosnak nem lett volna joga ahhoz, hogy a halálos diagnózist mintegy mellékesen, a jogosítvány meghosszabbításával kapcsolatban közölje a beteggel – ez kegyetlenség. Kötelessége lett volna támogatni a beteget a halálos diagnózis feldolgozásában, illetve pszichológus segítségét ajánlani neki.

A férfi túlélte a jogosítvány lejáratási dátumát, de az orvos embertelensége azóta is rányomja a bélyegét az életére:

Én akkor elkönyveltem magamban, hogy 2000 szilveszterét talán jó, ha egy tolókcocsiban megélem. És nem – egészséges voltam. [...] Én egy nagyon tervszerű ember voltam. Én mindig a napjaimat is úgy kezdem, hogy már az ágyban reggel fölébredek, és megtervezem a napomat. [...] Ugyanígy megvannak a középtávú és hosszú

távú [terveim]. Én mindig is ilyen ember voltam, és elhatároztam akkor 2000-ig az életemet. 2000 óta én már nem vagyok ugyanaz az ember, mert már nem tudok tervezni. Nem merek. Belém plántálták, hogy én csak 2000-ig élek, és azóta „ahogy van, úgy van” állapotban vagyok.

Ez az orvos azóta is praktizál a HIV-pozítívok és AIDS-betegek ellátását végző kórházban. Egy másik orvos esetében is hasonló tapasztalatokról számolt be az egyik résztvevő:

Többször volt cinikus megnyilvánulása, mert magas lázzal, hasmenéssel és egyébvel kerestem meg. Hogy „jó nekem”, minthogyha kinevetné azt, hogy „na hát te kis hülye, HIV-pozítív vagy, úgylis meg fogsz előbb-utóbb dögleni.”

[...]

Rohadt hangulatember. Tehát van, amikor megvizsgál rendesen, tetőtől talpig, van amikor meg rám néz: jó, rendben, majd akkor a [nővérrrel] beszéljem meg a következő vérvizsgálatot.

Az orvosoknak mindkét esetben feladata lenne a beteg érzelmi támogatása a halálos fertőzéssel szemben. Ehelyett cinikus, sértő, megalázó, és halálos betegség esetén kifejezetten kegyetlen megjegyzéseket tesznek. A második beszámolóból úgy tűnik, hogy ennek a lenéző hozzáállásnak hatása van az orvos munkavégzésére is, aki hangulatától függően látja el vagy hanyagolja el a beteget.

Ellátás megtagadása

Mindhárom a kutatásban résztvevő HIV-pozítív meleg férfi egybehangzóan arról számolt be, hogy rendszeresen az őket diszkrimináló, az ellátásukat megtagadó házi orvosokba és szakorvosokba ütköznek különböző egészségügyi intézményekben. Ezért azokra az egészségügyi problémáikra is csak nehezen találnak ellátást, amelyek nem kapcsolódnak a HIV-fertőzöttségükhöz. A három férfi közül az egyik új házi orvost akart választani, amikor a következő történt:

Nagyon örül, mondta. Azért annyira még ne örüljön, és akkor elmondtam, hogy én HIV-pozítív vagyok. Hát az az orvos akkor magabazakkant teljesen. Egyből elment kezét mosni. „Akkor maga most meghal. Hát én most mit csinálok egy AIDS-essel?” „Nem kell velem semmit se csináljon. Itt csak a kartonom lenne, én minden szakorvosi ellátásért, ugye, a [HIV-pozítívok kezelését végző] kórházba kell, hogy menjek, esetleges táppénzkiírásnál vagy bárminél jöhet ön a képbe.” Fogalma sem volt, hogy mit csináljon. Mondta neki az asszisztens is, hogy „Ő nem AIDS-es, doktor úr, ő HIV-pozítív.” Ez egy nálam fiatalabb, belvárosi orvos, nem egy vidéki kis hetven éves körzeti orvos bácsika.

Végül ő maga állt el attól, hogy az orvos szolgáltatásait igénybe vegye.

Egy másik résztvevő a helyi SZTK-ban nem jutott be az orvoshoz, illetve szintén helyi szinten a fogorvoshoz:

Fel kellett mennem az intézetvezető főorvoshoz, és nem jutottam el hozzá, mert a nővér nem engedett be. Bekopogtam, kijött a nővér, bemutatkoztam. „Jaj,” azt mondja, „maga az az AIDS-es?” és három lépést hátra ment [...] és hátrította az egészet, hogy aznap nekem nem tud választ adni [...], hanem majd felhívna telefonon, és elkérheti a telefonszámomat?

Fogorvosnál nem sikerült bejutnom. [...] Elmentem a területileg illetékes fogorvoshoz. Úgy kezdtem, hogy van egy problémám, hogy én HIV-pozítív vagyok. A nőnek látom, hogy kiegyenesedett a dauer a hajából. „Úristen, maga mit akar itt?” Menjek a [HIV-pozítívok kezelését végző] kórházba, menjek a kórházba.

Még a HIV-pozitívokat és AIDS-betegeket egyedül ellátó kórház sem mentes HIV-pozitívok ellátását megtagadó orvosoktól:

A kórház bőrgyógyásza nem volt hajlandó sosem ellátni a HIV-pozitív betegeket. Ugyanilyen terület még az urológia, és ugyanilyen terület a nőgyógyászat. Tudok olyan esetről, hogy ott vérzett a beteg, és egyszerűen nem volt olyan [nőgyógyász] orvos, aki hozzányúljon. És akkor volt még a kórházban nőgyógyászat. Külső nőgyógyászt kellett hívni.

[...]

Az a válasz erre, hogy ők nem tudnak szakorvost szerezni.

[...]

Van egy rendszeresen visszatérő belgyógyászati problémám, és senki nem hajlandó ellátni. Az a válasz, hogy nem tudok szakorvost szerezni, [...] ugyanakkor fölkinálták erre a problémámra is és a bőrgyógyászra is, [...] hogy melyik maszek orvos hajlandó engem ellátni jó pénzért. [...] Én sajnos képtelen vagyok előteremteni ezekre a pénzt, és úgy gondolom, hogy ha húsz évig fizettem a társadalombiztosítást, akkor ha ilyen jellegű probléma adódik, [...] kéne megoldásnak lennie, hogy ki lásson el.

Egy másik résztvevő arról beszél, milyen következményei voltak egy esetben, hogy a kórház urológus szakorvosai nem voltak együttműködők, és egy nem szakorvos végezte a vizsgálatokat: „Nem ismert fel rákos daganatot, azt hitte, hogy az egy aranyér, és lett belőle egy nagyon csúnya végbélrák.”

Ahogy a harmadik HIV-pozitív résztvevő összefoglalta: „A HIV-pozitívok ellátása – úgy érzem – Magyarországon nem működik. Ha akut problémám van, akkor ne kelljen egy hetet, illetve két hetet várnom arra az egy, illetve két orvosra, aki Magyarországon a HIV-pozitívokkal foglalkozik, hogy időpontot kapjak hozzá.”

A HIV-pozitívok ilyen megkülönböztetése megalázó, és önmagában is jogellenes. De ahogy ezekből az interjúrészletekből kiderül, a hátrányos megkülönböztetés ezen túlmenően még veszélyezteti is a betegek egészségét és életét, mivel egészségügyi problémák maradnak ellátatlanul, vagy szakorvos hiányában azokat csak késve vagy nem szakszerűen látják el. A diszkrimináció forintban kifejezhető kárt is okoz, amikor a betegnek magánorvost kell fizetnie.

Úgy tűnik azonban, hogy egyes egészségügyi problémák nem azért maradnak ellátatlanul, mert az orvosok általában nem hajlandók ellátni a HIV-pozitív betegeket. Az egyik résztvevő beszámolójából úgy tűnik, mintha a kezelőorvos megpróbálná távol tartani magától a beteget:

Volt egy péntek, amikor nyaktól lefele nem mozogtam, és magam alá csináltam. A párom felhívta a [HIV-pozitívokat ellátó] kórházat, erre azt mondja a [nővér], hogy ez természetes dolog. Oké, természetes, három nap múlva már normálisabban mozogtam. [...] Én eléggé bepánikoltam, hogy mi van, hogyha nincs a párom mellettem, mi van, hogyha egyedül vagyok otthon. [...] Szerintem mást kellett volna csinálnia a nővérnek. Azt kellett volna mondania, hogy oké, hívjanak egy mentőt, és hozzák be a kórházba, és akkor megnézzük, hogy mi ez a probléma. [...] Én úgy gondolom, hogy ne egy nővér döntse el, hogy én odakerülhetek-e az orvos elé, vagy nem. De többször tapasztaltam azt, hogy a nővér próbálja meg megoldani a problémákat. [...] És a nővér olyan, minthogyha egy szűrő lenne, és nem enged tovább az orvoshoz. [...] Hát majd amikor a kiskirály úgy gondolja, hogy az alattvaló bemehet, akkor majd működik a dolog.

Az orvosi titoktartás megszegése

Az egyik résztvevő a vizitdíj befizetése kapcsán tapasztalja visszatérően, hogy a betegirányító a többi beteg elé tárja, hogy HIV-pozitív: „Több ilyen élményem is volt, mert nem tudták eldönteni, hogy nekem kell fizetni a [vizitdíjat], vagy nem. Felhívja a betegirányító az intézet vezetőjét, hogy: »Itt van egy AIDS-es, akkor neki most kell fizetni, vagy nem?« És közben állnak mögöttem harmincan.”

Ugyanez a férfi arról számolt be, hogy másutt is megszegik az orvosi titoktartást: „Rettentő zavaró volt az, hogy az előző beteget előttem a két orvos és az asszisztens ne beszélje ki. Hogy mennyi pénz van, hogy miért ilyen vagy olyan. Én azt érzem, hogy a [HIV-pozitívok kezelését ellátó] kórházban sem [...] védik a betegek jogait.”

Mentősök általi megalázó és titoktartást szegő bánásmód

A kutatásban résztvevő két HIV-pozitív meleg férfi és a Pluss Egyesület honlapja is arról számol be, hogy a mentősök megalázó módon, és a súlyos fertőzés tényét mások számára nyilvánvalóvá téve szállítják a HIV-pozitívokat. Így beszél erről az egyik kárvallott:

A mentők a mai napig szkafanderben viszik a HIV-pozitív beteget. [...] Olyan szinten tájékozatlanok és felkészítetlenek a mentősök, hogy az döbbenet. Teljes védőruhába öltöznek. [...] Mondjuk hogy ha a HIV-pozitív beteg lakótelepen él, nem biztos, hogy neki jól tesz, ha kiszáll a mentőből egy szkafanderbe öltözött bácsi, és akkor az egész lakótelep összeszalad. Tehát én például mentőnek a szolgáltatását soha nem veszem igénybe. Amikor olyan állapotban voltam, hogy valóban szükségem lett volna, hogy [mentő vigyen a kórházba], akkor taxit kellett hívnom.

Sorozatos jogsértések egy HIV-pozitív meleg férfi ellen

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 38

A sértett iskolai végzettsége: egyetem

Foglalkozása: közgazdász, 1 éve munkanélküli az interjú idején

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: nincs

Szexuális érdeklődése: meleg

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2007.

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: munkahelyi diszkrimináció, egészségügyi diszkrimináció, orvosi titoktartás, HIV-pozitívok elleni diszkrimináció

Attila egészségügyi állapota a HIV-fertőzése kapcsán olyan rosszra fordult 2007 tavaszán, hogy nem tudott dolgozni menni. A munkáltatója a betegállománya alatt kapcsolatba lépett háziorvosával, aki tájékoztatta, hogy Attila HIV-pozitív. Attilát ezután röviddel elbocsátotta a főnöke, mondván: „ő nem szeretne ad1 egy meleggel együtt dolgozni, ad2 egy HIV-pozitívval.”

Ettől fogva Attilának nem volt állása. 2007 őszén Attila kezelőorvosa a HIV-pozitívokat ellátó kórházban arra hivatkozva utasította el Attila egyre sürgetőbbé váló gyógykezelését, hogy pár hónap múlva, 2008 elején le kellene állnia vele, hisz Attilának nincs társadalombiztosítása. Az orvos ahhoz a feltételhez kötötte a gyógykezelést, hogy a férfi szerezzen állást.

Közben Attila olyan egészségügyi állapotba jutott, hogy bármikor meghalhatott volna. A HIV-vírus megtámadta különböző létfontosságú szerveit, és az immunhiányos állapot miatt több daganat is kialakult a szervezetében. Attila szerint a gyógykezelés, ha csak pár hónapig tartana is, nagyban tudna javítani az állapotán, és talán pont ennyi idő kellene, hogy életben maradjon, amíg új állást talál, vagy bizonyítani tudja rászorultságát a társadalombiztosítási rendszer felé. Több visszafordíthatatlan egészségkárosodás is érte Attilát az elmaradó HIV-kezelés idején: cukorbeteg lett, és nagymértékben károsodott a látása.

Attilában is felmerül, hogy talán a hálapénztől függ, ki kaphat ellátást: „Úgy érzem, hogy egy picit kiskirályság van a HIV-pozitívokat ellátó kórházban, ami azt jelenti, hogy amennyiben fizetnék az orvosnak – lehet, hogy csak 5–10–20 ezer forint kellene neki –, akkor működne a dolog.”

Kommentár

Attilát sorozatos jogsértések érték HIV-pozitív állapotával kapcsolatban. Először a háziorvosa szegte meg az orvosi titoktartást, majd a munkáltatója diszkriminatív módon elbocsátotta, végül a kezelőorvosa tagadta meg törvényellenesen a gyógykezelését.

A jogi szabályozás szerint járt volna Attilának a kezelés, amit az orvosa arra való hivatkozással tagadott meg, hogy 2008-tól nem lenne biztosítva. 2007 végéig tartott az a türelmi időszak, amíg bejelentett állás, illetve egyéb járulékfizetés nélkül is ad ellátást a magyar állami egészségügyi rendszer. Illetve a gyógykezelés megtagadása akkor sem lehetséges, ha a betegnek nincsen biztosítása, csak ilyenkor az ellátás számláját a betegnek kell kifizetni. Azonban, hogy még ez alól a szabály alól is számos kivételt biztosít a Tb. törvény²⁰ 16. §-a, amikor betegek egészségügyi szolgáltatásra jogosultak, annak ellenére, hogy nem minősülnek biztosítottak. Ilyenek például a különböző járadékban részesülők, a legalább 50%-ban megváltozott munkaképességűek, a munkanélküli jövedelempótló támogatásban részesülők, a szociálisan rászoruló személyek. Emellett a szociális törvény értelmében jár az ingyenes gyógykezelés azoknak is, akiknek nincs igazolható jövedelmük.²¹ Vagyis az, hogy az orvos megtagadta az ellátást, több jogszabály alapján is jogellenes.

Ez az eset példája annak is, milyen fontos, hogy az orvosok ne sértsék meg a betegek tájékoztatáshoz és önrendelkezéshez való jogát. Az orvosnak kötelessége lett volna közös döntést hozni a gyógykezelésről, Attilával konzultálva, közösen felmérve, hogy ennek mi lesz az eredménye Attila életére – hogy például Attila egészsége visszafordíthatatlanul károsodhat, és hogy állapota odáig romolhat, hogy nem lesz képes állást keresni, ami még inkább lehetetlenné teszi, hogy visszakapcsolódjon a társadalombiztosításba, és hogy ez a spirál végül Attila halálához vezethet. Az orvos egymaga, a betegjogokat figyelmen kívül hagyva, saját szempontjai szerint döntött a gyógykezelés megtagadásáról. Kötelessége lett volna azonban tájékozódni, hogy milyen feltételek mellett jár, vagy nem jár ellátás, és ellenőrizni, hogy ezek a feltételek fennállnak-e Attila esetében. Ha az orvos úgy is hitte, hogy nem jár a kezelés Attilának, a kezelés, illetve az élethez és egészséghez való jogának biztosítása érdekében feladata lett volna, hogy szociális munkáshoz irányítsa őt, ahol megfelelő információt kaphatott volna.

Amint Attila elmondásából kiderül, az orvos szempontja az, hogy a gyógykezelést – annak sikere érdekében – ne kelljen félbeszakítani, ha Attila fizetése képtelenné válna. Amikor az orvos egymaga meghozza ezt a döntést, a beteget megjavítandó gépként kezeli, ahol a gépezet legsikeresebb megjavításához arra van szükség, hogy a gyógyszert folyamatosan adagolják neki. Nem az életébe beágyazott személyként tekint a betegre, akinek a gyógyszerelés – még ha később félbe is kell szakítani – haladékot adhatna, hogy egészségi állapota lehetővé tegye a munkakeresést, vagy egyéb társadalombiztosítási megoldás felkutatását. Az sem érdekli, hogy a beteg maradandó egészségkárosodást szenved az elmaradó gyógyszerelés következtében.

---

²⁰ 1997. évi LXXX. törvény a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről

²¹ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, 54.§.

A HIV-fertőzésre manapság egyre inkább kordában tartható, krónikus fertőzésként tekintenek, amely jó életminőséget tesz lehetővé, ha megfelelően gyógyszerelik a fertőzött személyt.²² Ha ez így van, Attilát nem a vírus, hanem a gyógykezelését megtagadó orvosa öli meg.

Következtetések a HIV-pozitívok diszkriminációjával kapcsolatban

Néhány éve a közvélemény tájékozottabb része egyre inkább úgy tekint a HIV-fertőzésre, mint amely „jól kezelhető, jó életminőséggel járó, krónikus betegséggé vált”²³ az újfajta gyógymódok elérhetőségének köszönhetően. Ugyanakkor ennek a kutatásnak az eredményei szerint számos tényező – a tájékoztatás és az önrendelkezés hiánya, a megalázó bánásmód, a gyógykezelés megtagadása, az orvosi titoktartás megszegése, az esetleges korrupció, és a szabad orvosválasztás hiányának mindezeket felerősítő hatása – komolyan hátráltatja a HIV-pozitív embereket (melegeket, biszexuálisokat, heteroszexuálisokat, férfiakat és nőket) abban, hogy valóban hozzájussanak a modern gyógyszerekhez és a jó életminőséghez. Bár csak Afrikára és a harmadik világra tekintünk úgy, mint ahol emberek azért haldokolnak, mert nincs egészségbiztosítás, és csak a gazdagoknak jut gyógyszer, ez a kutatás feltárta, hogy Magyarországon is van olyan ember (és ki tudja, hány), aki a jogait megsértő orvosa és a rosszul működő társadalombiztosítási rendszer miatt haldoklik.

Ennek a kutatásnak az eredményeiből nem lehet megállapítani, vajon a – többségükben meleg és biszexuális férfi – HIV-pozitívoktól gyakrabban tagadják-e meg a magyar egészségügyben a tájékoztatás, önrendelkezés, az emberséges bánásmód és a titoktartás jogát, mint más betegcsoportoktól, vagy más betegek is ugyanilyen mértékben szenvednek ezektől a jogsértésektől. Elképzelhető, hogy ezek a problémák ugyanilyen súlyosan érintenek más betegcsoportokat is, és elképzelhető az is, hogy ezek a jogsértések súlyosabban érintik ezt a megbélyegzett kisebbséget, akiket a betegek beszámolóí alapján orvosai is lenéznek. Bármilyen legyen is ez az arány, hasonló jogsértések történnek más betegcsoportokkal is. A HIV-pozitívok szervezetei és az LMBT szervezetek ezért összefoghatnak más betegcsoportok érdekképviselői szervezeteivel, hogy nyomást gyakoroljanak az állami döntéshozókra az egészségügyben tapasztalható jogsértések leküzdése érdekében.

---

²² Dr. Gerlei Zsuzsanna (é.n.) *HIV/AIDS-betegek antiretrovirális terápiája*, <http://www.anonimaids.hu/antiret.htm>. Letöltve: 2007.12.21.

²³ U.o.

Munkahelyi diszkrimináció

Munkahelyi diszkriminációról számolt be a kutatásban résztvevő egy transznemű férfi, egy leszbikus nő és két meleg férfi. Nem mindegyikük története került bele külön esetként ebbe a kiadványba, de az általános következtetésekhez mindegyikük interjúja hozzájárult. Közülük négyen elvesztették vagy maguk megváltoztatták a munkahelyüket, egyikük pedig lemondott egy előléptetésről, hogy ne kelljen magát alávetnie egy olyan vizsgálatnak, ahol kiderült volna a szexuális érdeklődése. A kárvallottak arra koncentráltak, hogy anyagilag és egészségileg talpon maradjanak, illetve új állást találjanak, és nem indítottak pert az őket diszkrimináló munkáltatók ellen. A három meleg férfi közül az egyik esete a HIV-pozitívok elleni egészségügyi diszkriminációs esetek között kapott helyet (*Sorozatós jogsértések egy HIV-pozitív meleg férfi ellen* címen lásd a 34. oldalon), mivel abban az esetben a munkahelyi diszkrimináció szorosan összefügg az egészségügyben történt jogsértésekkel.

Megfélemlítő munkahelyi légkör

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 40-es éveiben

A sértett iskolai végzettsége: egyetem

Foglalkozása: szakértő

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: nincs

Szexuális érdeklődése: meleg

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2002.

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: munkahelyi diszkrimináció, munkahelyi pszichoterror, HIV-pozitívok elleni diszkrimináció, önkorlátozás

János magas beosztásban dolgozott egy cégnél, irodai alkalmazottként. Főnöke mindig is nyíltan kifejtette meleggyűlölő nézeteit, trágár buzivicceket mesélt, és egyéb kisebbségekkel szemben is intoleráns nézeteket hangoztatott. Egyébként is „kiskirály” volt a munkahelyén, megszabta, hogy munkatársai milyen ruhát hordhatnak, mit tarthatnak az íróasztalukon, főnöki hatalmával fenyegette a munkatársait, ha azok ellentmondtak neki. 2002-ben úgy adódott, hogy Jánost elő akarták léptetni egy magasabb pozícióba. Ennek kapcsán széles körű alkalmassági vizsgálatra került volna sor. János félt, hogy az egészségügyi vizsgálat során kiderül, hogy HIV-pozitív, illetve hogy meleg, és ha ez a főnöke fülébe jut, az kirúgja. Ezért inkább lemondott az előléptetésről – és a vele járó magasabb fizetéséről, szolgálati autóról és lakásról.

Kommentár

A megfélemlítő munkahelyi légkört – munkahelyi pszichoterrort – általában főleg szóbeli és pszichológiai erőszakként írják le, amely valamely munkatárs megfélemlítését, munkahelyi ellehetetlenülését eredményezi. Általában úgy gondolnak rá, mint amelynek során főnökök vagy munkatársak készakarva kiközösítenek, kihasználnak, megkülönböztetnek egy vagy több munkatársat. Ebben az esetben ilyen értelemben vett munkahelyi pszichoterrort követ el a főnök, amikor fenyegeti a kollégáit, ha azok ellentmondanak neki. A munkahelyi pszichoterror azonban úgy is létrejöhet, hogy egy főnök folyton megjegyzéseket tesz egy olyan kisebbségre, amelyhez az egyik beosztottja tartozik, és ezzel hoz létre fenyegető légkört

a beosztott számára. E magatartásával egyben kimeríti az antidiszkriminációs törvényben meghatározott zaklatást is.

Ez az eset azt is illusztrálja, hogy a megfélemlített LGBT emberek gyakran az önkorlátozás különböző formáival élnek – mintegy magukon végzik el a diszkriminációt –, hogy elkerüljék a diszkrimináció és erőszak még súlyosabb formáit. Ilyen, amikor leszbikus és meleg párok nem járnak kézenfogva, mert attól tartanak, hogy megvernék őket, és így tesz János is, amikor inkább lemond az előléptetésről, nehogy kockáztassa az állása elvesztését.

Ez az eset arra is példa, hogy az LGBT emberek félelmei nem légből kapottak, hanem egyes heteroszexuálisok cselekedetein alapulnak. Amikor egy feltételezhetően heteroszexuális személy buziviccet mond, vagy az LGBT személyekkel szemben ellenséges nézeteket hangoztat, sok LGBT ember mérlegeli ezeket a jeleket, és dönt, hogy láthatatlan marad, vagy vállalja az „előbújás” valós kockázatát. A buziviccek és az LGBT-ellenes nézetek tehát nem ártatlan vélemények, hanem zaklatás, amely arról tájékoztatja az LGBT személyeket, hogy kitől számíthatnak diszkriminációra és erőszakra, és kijelöli az LGBT személyek helyét a társadalomban, mint egy alárendelt, jogfosztott csoport tagjait.

Sorozatos munkahelyi diszkrimináció egy transzszexuális férfi ellen

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 20

A sértett iskolai végzettsége: középiskola

Munkája: szolgáltatóipari tanuló, kézműves

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: transzszexuális férfi, biológiai nő

Szexuális érdeklődése: heteroszexuális

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2007.

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: munkahelyi diszkrimináció, munkahelyi pszichoterror, munkahelyi szexuális zaklatás

Nemi alapú diszkrimináció

Erik 2006 végén egy meleg szórakozóhelyen kapott nem bejelentett pultos munkát. A főnökei részben melegek, részben heteroszexuálisok voltak, a kollégái főleg meleg férfiak voltak, de volt köztük egy leszbikus nő és két másik transznemű is. A munkáltatók előnyben részesítették a meleg férfi dolgozókat az összes többi munkaerővel szemben. Ők magasabb fizetést kaptak, illetve a leszbikus és a transznemű dolgozókkal közölték, hogy ne számítsanak előléptetésre. Erikkal közölték, hogy „az életben nem leszek főpultos, mert nem vagyok férfi.” Napirenden voltak a megaláztatások, a főnökök kiabáltak a beosztottakkal, és ugyanannyi fizetségért többet kellett dolgozniuk, mint amennyiben korábban megállapodtak. A leszbikus munkatársat ok nélkül elbocsátották. Erik szerint ennek az lehetett az indoka, hogy a szórakozóhelyre főleg férfiak jártak, akiknek a férfi pultosok vonzóbbak. Ő nem várta meg az elbocsátást, megelégedve a mostoha munkakörülményeket maga keresett másik állást és lépett ki 2007 februárjában.

Diszkriminatív elbocsátás

Ekkor egy teaházban helyezkedett el, minimálbérre bejelentve, de valójában többet keresve, és mint utólag kiderült, nem a teaházat üzemeltető cég alkalmazásában, hanem a tulajdonos egy másik cégének neve alatt. Erik nem akart rejtőzködni: közölte, hogy a nőknek szánt

munkaruhában nem tudna kényelmesen dolgozni, és engedélyt kapott férfi ruha hordására. Az egyik kollégájának arról is beszélt, hogy transznemű férfi, és ennek megfelelően szeretné hivatalosan is megváltoztatni a nemét. Azért is tette ezt, mert hosszútávon szeretett volna itt dolgozni, és úgy gondolta, jobb, ha nem a nemváltás környékén derül ki, ha probléma, hogy férfi. Nem sokkal az után, hogy említette a nemét a munkatársának, a teaház tulajdonosa és Erik főnöke megkérdezte tőle, hogy meg akarja-e műttetni magát, és neki is nyíltan beszélt a nemi identitásáról. Röviddel utána a teaház tulajdonosa minden indoklás nélkül elbocsátotta.

Szexuális zaklatás és diszkriminatív elbocsátás

Ezt követően 2007 tavaszán egy internetes klubban kapott nem bejelentett munkát. Itt hamar kiderült számára, hogy a főnök minden női alkalmazottal szexuális kapcsolatot akar létesíteni. Ezt ő visszautasította. A barátnője rendszeresen érte jött a műszak végén, így a kollégák és a főnöke előtt nyilvánvaló lehetett a szexuális érdeklődése, és szerinte valószínűleg lesbikusnak hitték. A főnöke azzal bocsátotta el, hogy: „ez nem kupleráj, mi az, hogy ide jársz buzizni!?” „Megerősítették a kollégáim utólag, hogy rosszul érintette a visszautasítás.”

Kommentár

Ez a három diszkriminációs eset jól mutatja, mire számíthatnak azok a transzneműek, lesbikusok, meleg és biszexuálisok, akik nem akarnak belső lényüket és kapcsolataikat folyton rejtegetve, lehajtott fővel élni. A sorozatos diszkriminációnak ez a három tipikusnak mondható esete világosan mutatja, hogy az LMBT emberek okkal félnek a diszkriminációtól és titkolóznak.

Az első eset arra is rávilágít, hogy még a meleg munkáltatók sem mentesek a transzneműek, illetve nők elleni diszkriminációtól. Azért, mert a meleg férfiak toleránsak önmagukkal szemben, még nem tekintik egyenlőnek a más csoportokba tartozó nőket és transzneműeket (például nincsenek egyenlő előléptetési, munkában maradási esélyeik, nem kapnak egyenlő bért). Az egyfajta diszkrimináció megtapasztalása nem jár együtt automatikusan a mindenfajta diszkriminációtól való tartózkodással.

Az utolsó eset mutatja, hogy elsősorban a férfi munkáltatók nem egyszer teljes tulajdonuknak tekintik elsősorban a női alkalmazottaikat: ez a férfi a munkavégzés mellett még szexre is használni akarja őket. De a megállapodásokat felrúgó, munkahelyi pszichoterrort alkalmazó első munkáltató is abból indul ki, hogy alkalmazottai a megállapodáson túl is kötelesek rendelkezésére állni – ugyan nem szexre, hanem munkára.

Az ebben a három esetben tapasztalt rendezetlen munkaviszonyok – a minimálbéren való bejelentés, de ténylegesen magasabb fizetés, a be nem jelentett foglalkoztatás – jellemzőek a magyar munkáltatókra, főleg a kisvállalkozókra.²⁴ Különösen hátrányosan érintik az ilyen viszonyok az LMBT személyeket, hiszen a nem bejelentett dolgozók nehezebben bizonyíthatják a munkavégzést és az azzal kapcsolatos visszaéléseket. Ezért az LMBT szervezetek célul tűzhetik ki a tisztességes foglalkoztatásért való lobbizást amellet, hogy a foglalkoztatás területén is küzdenek a diszkriminációmentességért. Ebben lehetséges koalíciós partnereik lehetnek a munkavállalók különböző érdekképviseleti szervezetei.

---

²⁴ Lásd például a Szociális és Munkügyi Minisztérium megbízásából készült tanulmányt: Lindnerné dr. Eperjesi Erzsébet, Kovács Anna, Wlaszlovitsné Brosch Judit (2007) *Nők és férfiak kereseti esélyegyenlősége a statisztikai adatok tükrében*, Budapest. http://www.egyenlobert.hu/doc/berelemzo_tanulmany_vegl_Soltesz.doc. Letöltve: 2007.12.27.

Munkahelyi zaklatás és fizikai erőszak egy biszexuális nő ellen

A sértett neme: nő

A sértett kora: 31

A sértett iskolai végzettsége: egyetem

Munkája: tanár

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: nincs

Szexuális érdeklődése: biszexuális

Lakhelye: vidéki város

A jogsértés helye: vidéki város

A jogsértés időpontja: 2007.

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: munkahelyi zaklatás, szóbeli erőszak, fizikai erőszak

Edina egy vidéki városban dolgozott egy nagy multinacionális cégnél egy körülbelül 30 fős irodában. Egy nap az egyik munkatársa megmondta neki, hogy az irodában azt beszélik, hogy egy internetes társskereső oldalon leszbikus társskereső hirdetést adott fel. Valóban feladott egy leszbikus társskereső hirdetést, de egy másik oldalon, és fénykép nélkül. Ezen az oldalon azonban fényképpel szerepelt. Tagadta a munkatársai előtt, hogy ő adta volna fel a hirdetést, de mégis hamarosan az egész irodában elterjedt a pletyka, hogy leszbikus. Ahogy mondja: „Csak azért nem omlottam össze, mert nem találkoztam napi szinten a kollégákkal, és körülbelül 50-50%-ban voltak normálisak.” Illetve volt egy barátnője, Anna, aki támogatta.

A hirdetést valószínűleg Edina váltótársa adta fel. Amint később kiderült, a váltótárs – aki ugyanannál a számítógépnél dolgozott – feltörte Edina jelszavát, és így hozzájuthatott az internetes böngészőjében megőrzött felhasználónevekhez, jelszavakhoz, a látogatott oldalak listájához. Később bizonyították, hogy a váltótárs törte fel a számítógépes rendszert, és a kollégát elbocsátották, de az nem derült ki teljes bizonyossággal, hogy ő adta-e fel a hamis hirdetést.

Edina barátnője, Anna kezdetben többször is megvédte Edinát más kollégák előtt, hogy nem leszbikus. A pletyka pár hét után elült, de a barátnő folyton felemlgette a történeteket. „De én kiálltam melletted, amikor feladtad azt a leszbikus hirdetést.” Folyton nyaggatta, és elmondta az új kollégáknak is az esetet, készpénznek véve, hogy Edina adta fel a hirdetést.

Edina gondolt arra, hogy szól a zaklatásról az igazgatónak, mert azt sejtette, hogy az igazgató meleg, illetve a cég esélyegyenlőségi tervében benne volt, hogy nem diszkriminálják a leszbikus és meleg dolgozókat, és ezt a dolgozókkal is aláírták. Végül azonban úgy gondolta, helyesebb, ha kivárja, amíg a szenzáció elül.

Anna azonban nem nyugodott. Zaklatása a tettelegességig fajult: egy alkalommal minden előzmény nélkül meghúzta Edina haját, és nekilökte az íróasztalának. Később bement az igazgatóhoz, és feljelentette Edinát, mint leszbikus. A többi munkatárs vagy nem szerzett tudomást ezekről az eseményekről, vagy nem tett semmit. Edina a folyamatos zaklatás alatt megtörve végül felmondott.

Kommentár

Ez az eset mutatja, hogy az esélyegyenlőségi terv könnyen terv maradhat, ha azt egyszerűen aláírják a munkavállalókkal. Nem lehet elvárni egy nemcsak a munkahelyén, hanem az élet számos területén hátrányosan megkülönböztetett csoport tagjától, hogy – azért, mert aláírt egy

papírt – hirtelen a saját jogaiért kiálló, öntudatos állampolgárként lépjen fel, amikor a társadalom minden más területen épphogy akadályozza az ilyen viselkedésben. Valójában ez csak olyan közegben történhet meg, amely bátorítja a kisebbségi embereket, de nem fog megtörténni egy olyan munkahelyen, ahol észrevétlenül vagy a többi munkatárs hallgatóságos beleegyezésével folyhat a munkahelyi zaklatás. Vajmi keveset érnek a szabályzatok, ha az esélyegyenlőségi terv és képzés nem teszi világossá, hogy a diszkrimináció leállítására, és az az ellen való proaktív cselekvés elsősorban a hatalmon lévők – a többségi munkavállalók és a főnökök – feladata.

Ez a példa azt is jól mutatja, mennyire fontos, hogy a heteroszexuális és nem transznemű emberek kiálljanak az LMBT embereket érő diszkrimináció ellen. Edina egész addig bírta a róla szóló pletykákat, amíg Anna visszaverte az őt érő támadásokat, és akkor döntött a kilépés mellett, amikor kollégái nem vettek tudomást az őt érő zaklatásról. Az LMBT emberek egyenlősége akkor teljesebben ki, ha a heteroszexuális és nem transznemű emberek a jó szándékon és a diszkriminációtól való tartózkodáson túl felelősséget vállalnak a más heteroszexuálisok és nem transzneműek által elkövetett jogsértések megakadályozásáért.

Transzneműek elleni utcai erőszak

Ebben a kutatásban három transznemű ember, egy transzvesztita (női ruhában járó férfi), egy (férfiből nővé váltó) transzszexuális nő és egy (nőből férfivá váltó) transzszexuális férfi vett részt. Mindhárman egybehangzóan az ellenük irányuló visszatérő utcai szóbeli erőszakról számoltak be, és a transzvesztita kivételével fizikai erőszakról is. Bár a szóbeli erőszakot sokan nem tekintik erőszaknak, azért kerültek bele ebbe a gyűjteménybe, mert csak akkor lehetséges a szexuális kisebbségek emberi méltóságát sértő szóbeli erőszak elleni fellépés, ha azt is erőszaknak ismerjük el.

Bár a három transznemű személy eltérő nemi identitással rendelkezik – egyikük transzvesztita, vagyis férfi, aki gyakran női ruhát hord; másikuk férfiből nővé váltó transzszexuális nő, aki az interjú készítésének idején hormonterápiában részesül, hogy a nemének megfelelő testet alakítsanak ki; a harmadik transzszexuális férfi, aki a névváltoztatás előtt áll – nagyon hasonlóak a tapasztalataik a szóbeli erőszak terén. Azért lehet ez, mert egyikük megjelenése sem felel meg a nőktől, illetve a férfiktól elvárt sztereotíp megjelenésnek, ami növeli annak valószínűségét, hogy őket transzneműként, melegként, vagy az ellentétes nem ruháját hordó férfiként, illetve nőként azonosítsák, és erőszakot kövessenek el ellenük. Mivel a transzneműek ezáltal sokkal láthatóbbak, mint a leszbikusok, melegek és biszexuálisok, elképzelhető, hogy több utcai erőszakot kell elszenvedniük, és ezek az esetek mutathatják azt is, milyen fajta erőszakot várhatnak az LMB emberek, ha szexuális érdeklődésükre fény derül.

A transzvesztita elleni rendőri szóbeli erőszak az *Állami szervek általi diszkrimináció* című fejezetben *Transzvesztita elleni sorozatos zaklató rendőri* fellépés cím alatt (21. o.) kapott helyet.

Utcai fizikai erőszak egy transznemű férfi ellen

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 20

A sértett iskolai végzettsége: középiskola

Foglalkozása: szolgáltatóipari tanuló, kézműves

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: transzszexuális férfi, biológiai nő

Szexuális érdeklődése: heteroszexuális

Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2006 augusztusa

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: utcai erőszak, fizikai erőszak, szóbeli erőszak

Erik a tömött trolibuszon utazott, amikor az egyik megállónál egy férfi egy hatalmas táskával le akart szállni a buszról.

Föllökött a táskájával. Ránéztem, és nem szóltam semmit, teljesen meg voltam döbbenve. Azt hittem, hogy le is szállt. Visszafordult, és elkezdett iszonyatosan üvölni meg ütni, hogy „Hülye buzi, hogy nem tudsz arrébb állni, hülye kis buzeráns, fasszopó!” Csak a buzizás jött a szájából, buzinak nézett egyébként – gondolom a kinézetem miatt. [...]

A trolivezető annyit nem csinált, hogy megkérdezze, jól vagyok-e. Addig ott álltunk a megállóban. Megvárta, míg elver, és utána leszáll, és becsukta az ajtót, és mentünk tovább. Tömve volt a troli, se a vezető, se az utasok

– senki, annyira nem reagáltak semmit. [...] Egy nő volt csak, aki elkezdett sipítózni: „Mindenki csak itt ül, és annyit nem tennének, hogy megfognák azt az embert.” [...]

[A támadás következtében] nem hallottam a fülemre, nem láttam a bal szememre, iszonyatosan fáj a fejem. [...]

[Nem akartam feljelentést,] mert ismeretlen az elkövető, egy hónap, bedugják addig a fiókba [az aktát], egy hónap után előveszik, és mivel ismeretlen tettes, egy hónap után megszűnik az eljárás. Semmit nem érek el vele, annyit érek csak el vele, hogy nyolcszázszor elmondhatom ugyanazt, ami történt, amikor így is ki voltam akadva. Már az elég megterhelő volt, hogy az összes orvosnak el kellett mondanom, hogy mi történt.[...]

Egy jó darabig nem közlekedtem arra, csak nehogy véletlenül összefussak vele.

Szóbeli erőszak transznemű nők ellen

A sértettek neme: férfi transzvesztita, illetve transzsexuális nő

A sértettek kora: mindkét személy 30 éves

A sértettek iskolai végzettsége: egyetem mindkét személy esetében

Foglalkozásuk: mérnök, illetve kutató

Transzneműséggel kapcsolatos identitásuk: transzvesztita (átöltöző), illetve transzsexuális

Lakhelyük: Budapest és vidéki kisváros, illetve vidéki nagyváros

A jogsértések helye: Budapest és vidéki kisváros, illetve vidéki nagyváros

A jogsértés időpontja: 2000–2007.

Információforrás: a sértettek

Kulcsszavak: zaklatás, szóbeli erőszak

Az ebben a kutatásban résztvevő mindkét transznemű nő arról számol be, hogy az utcán vagy más nyilvános helyen rendszeresen megalázó megjegyzéseket kapnak, amikor valaki számára kiderül, hogy transzneműek. A transzvesztita interjúalany szavaival ilyesmiket mondanak: „Nézd már, mekkora nagy behemót” „Nem jössz velem táncolni? Ja, de fiú vagy!” „Igazán jobban is megborotválkozhattál volna.” A transzvesztita férfi arról számolt be, hogy nem egyszer meleg szórakozóhelyeken érik az ilyen sértések.

Mindkét résztvevő arról számol be, hogy különböző technikákat alkalmaz annak érdekében, hogy minél inkább észrevétlen maradjon nyilvános helyen, és ezzel elkerülje az ilyen erőszakot. A transzvesztita férfi a következő listát adja ezekről a stratégiákról:

- nem használja a hangját, nem telefonál nyilvános helyen;
- nem megy kettesével lépcsőn, mert egyesével nőiesebb;
- fontos a lélekjelenlét: előre menni, ha ajtónál előre engedik;
- kerüli a hirtelen mozdulatokat;
- megpróbál minél inkább láthatatlanná válni: járművön kifelé néz, a jármű félreeső sarkában tartózkodik.

Mindketten úgy vélik, hogy a transzneműek egyfajta alkut köthetnek a többséggel: ha nem feltűnőek, nem provokálnak, hanem hétköznapi nőként jelennek meg, akkor békén hagyják őket. „Nem ért diszkrimináció,” mondja egyébként a rendőrök által indokolatlanul igazoltatott transzvesztita (lásd: 21. o.), „de az inkább annak köszönhető, hogy az ember nem provokál,” szemben más transzvesztitákkal. A transzsexuális nő szerint pedig a transzvesztitákkal az a probléma, hogy

a legtöbbje nagyon szereti felhívni magára a figyelmet, és az emberek többsége nem éppen toleráns. [...] Amíg én is rájöttem erre, az nem volt egyszerű eset, mert volt egy olyan időszakom, amikor mindig, minden áron megpróbáltam nagyon nőies lenni, de rá kellett jönnöm arra, hogy sokkal egyszerűbb az, hogyha egyszerűen saját magamat adom, és akkor meg van oldva az egész. [...] Ők [a transzvesztiták] pedig próbálnak bizonyos dolgokra rájátszani, és annyira művivé válik, és annyira irritálónak, hogy ebből kifolyólag érheti őket atrocitás.

Nagyon sok barátnóm [...] nyugodtan kimehet az utcára, egész egyszerűen azért, mert megtanultak normálisan öltözködni és sminkelni.

Kommentár

A szóbeli erőszaknak ezek az esetei elsősorban nem drámaiságuk vagy az állami szervek (ilyenek nem is szerepelnek itt) mulasztásai miatt fontosak. Azért kerültek a dokumentálandó esetek közé, mert fontos elismerni, hogy a szóbeli erőszaknak az itt leírt formái sértik a transzneműek emberi méltóságához való jogát, és saját megjelenésük és viselkedésük folyamatos ellenőrzésére készítetik őket.

Mindkét résztvevő úgy véli, hogy alkut köthet a többséggel, és erőfeszítéseket tesz vagy tett egy időben annak érdekében, hogy belesimuljon a környezetébe, „normálisan” nézzen ki, vagyis láthatatlanná váljon mint transznemű. Az LMBT emberek elleni erőszaknak végső soron az a célja, hogy az LMBT emberek ne létezzenek. Ennek a célnak csak egy könnyebben megvalósítható változata az, hogy a nyilvános szférában ne létezzenek, csak otthonaik falai között. Ezekben az esetekben az ellenük elkövetett erőszak eléri célját: ez a két transznemű megszűnik transzneműként létezni a külvilág számára, amikor visszafognak öltözködési stílusukon, sminkjükön, megváltoztatják viselkedésüket, belesimulnak a környezetükbe.

Talán nem annyira az erőszaknak, hanem az azt körülvevő ideológiának az a hatása a két transznemű résztvevőre, hogy magukat, illetve a transzneműek egy csoportját – nem pedig az elkövetőket – okolják az erőszak miatt. Minden erőszakon alapuló rendszernek fontos eleme, hogy az erőszakért az áldozatot tegye felelőssé. A gyerekbántalmazás ideológiája szerint a gyerek rosszkodik, a partnerbántalmazás ideológiája szerint a nő provokál, a háborúk során a kis államok provokálják a nagyokat, az LMBT személyek elleni erőszak esetében pedig a transzvesztiták és melegek a heterókat. Ha az elkövető vállalná a felelősséget, világossá válna, hogy erőszakról és nem megérdemelt büntetésről van szó, és nehezebben lehetne folytatni azt, ezért kell elhiteni a világgal – és lehetőleg az áldozattal is –, hogy az áldozat a felelős.

Ráadásul ezek a résztvevők nemcsak osztják az erőszak elkövetőinek nézetét, hogy ők felelősek az erőszakért, de még részesei is azok „oszd meg és uralkodj” taktikájának, amennyiben a tőlük eltérő, nem visszafogott transzneműeket okolják. Ennek a taktikának az a következménye, hogy a hátrányos helyzetű csoport maga végzi el a kirekesztés és eltüntetés munkáját azzal az alcsoporttal szemben, akikre kiosztják a bűnbak szerepét. Hasonló ez a meleg férfiak és a transzneműek közötti „oszd meg és uralkodj”-hoz. A büszkeségnapi felvonulás kapcsán sokszor elhangzik, hogy talán a felvonuló transzvesztiták miatt éri – szóbeli és újabban fizikai – támadás a felvonulást, illetve a melegeket általában, és ennek megfelelően meleg férfiak gyakran hangoztatják, hogy korlátozni kellene a transzvesztiták részvételét.

Támadások a büszkeségnap felvonulás résztvevői ellen

2007. július 7-én soha korábban nem tapasztalt támadás tanúi lettünk. Az LMBT felvonulást neonáci ellentüntetők támadták meg Molotov-koktélok, sörösüvegekkel és tojásokkal, és a büszkeségnap felvonulás afterpartijára érkező és onnan távozó résztvevőket heteroszexuális bandák bántalmazták. A felvonulás elleni támadásról szóló beszámoló a kutató közvetlen megfigyelésén alapul, az afterpartihoz kapcsolódó támadásokról szóló beszámoló pedig azon a hat interjún, amelyet a kutató a felvonulás éjszakáján megtámadott emberekkel készített. Bármilyen más forrást egyértelműen jelez a szöveg a lábjegyzetekben.

A büszkeségnap felvonulás előtti tárgyalások a rendőrséggel²⁵

A büszkeségnap felvonulást megelőzően a rendőrség személyes konzultációt tartott a felvonulás szervezőivel a felvonulás technikai megvalósításáról. A konzultáción résztvevő rendőrök azt javasolták a szervezőknek, hogy változtassák meg a tervezett útvonalat. Ne az Andrásy úton haladjon a felvonulás Budapest belvárosa felé, hanem a belvárost távolról elkerülve a Keleti Pályaudvar és az Orczy tér érintésével érje el a felvonulás utáni buli helyszínét, a Buddha Beachet. Arra hivatkoztak, hogy az eredetileg javasolt útvonalon nem tudják megvédeni a felvonulást az esetleges támadásoktól. A rendezők ragaszkodtak a belvároson keresztül vezető útvonalhoz.

Támadások a felvonulás ellen

Július 7-én a békés büszkeségnap felvonulást neonáci tömeg támadta meg Budapest belvárosában. Az ellentüntetők mintegy 3 kilométeren keresztül követték a felvonulást, tojásokat és sörösüvegeket dobálva, illetve néhány Molotov koktélt dobtak a felvonulásra. Egyes felvonulók sérülést szenvedtek a széttörő üvegektől. A fizikai támadásokat folyamatos szóbeli

Ezen a fotósorozaton az látszik, hogy egy rendőr tétlenül figyel, amint egy ellentüntető tojással dobálja a békés büszkeségnap menetét. Úgy tűnik, a rendőrök nem voltak jelen kellő számban, hogy be merjenek avatkozni

Fotó: Fábrián Évi

²⁵ A rendőrséggel való tárgyalás részletei a fesztivál egyik szervezőjének személyes közlésén alapulnak. Mocsonaki László, személyes közlés, 2007.07.08.

erőszak is kísérte: „buzikat a Dunába, zsidókat meg utána”.

Az ellentüntetők a tüntetés egyik szervezője, a Jobbik nevű szélsőjobboldali szervezet felhívására video- és fényképfelvételeket készítettek a felvonulókról,²⁶ amelyeket aztán arra használtak, hogy azonosítsák a felvonulókat, és egyes felvonulók elérhetőségeit (e-mail címét és telefonszámát) kitegyék egy internetes oldalra, arra buzdítva a látogatókat, hogy zaklassák őket.²⁷

Amint a felvonulás résztvevőivel folytatott későbbi csoportbeszélgetés során sikerült rekonstruálni, a rendőrség csak a felvonulás elején, ahol a politikusok mentek, alkotott sorfalat a két tüntetés között.²⁸ Ahogyan a fényképek is mutatják, a felvonulás hátsó 2/3-án a rendőrök csak elszórtan kísérték a felvonulást, és több esetben elmulasztották megakadályozni a tojások és sörösüvegek dobálását. A médiában megjelent különböző rendőrségi híradások szerint a felvonulás alatt nyolc ellentüntetőt állítottak elő²⁹, és tévéfelvételek szerint elkoboztak több doboz tojást, ugyanakkor a Patent Egyesület helyszínen jelenlévő munkatársai szerint a rendőrség sok esetben tétlenül figyelte, ahogy az ellentüntetők karnyújtásnyi távolságról tojással és üveggel dobálják a felvonulókat. A rendőrség nem oszlatta fel az ellentüntetők csoportját.

Miután a felvonulás megérkezett az afterparti helyszínéül szolgáló Buddha Beach nevű szórakozóhelyre, az ellentüntetők körülvették a területet, és a rendőrök zár alatt tartották a szórakozóhelyet. A rendőrség nem oszlatta fel az ellentüntetést, hanem megvárta, amíg a neonáci tüntetők maguktól szétoszlanak. A Patent Egyesület egyik tagja felhívta a rendőrséget, hogy afelől tájékozódjon, mennyi ideig tart még a zár, és kifogásolta, hogy a felfegyverzett tömeget a rendőrség nem oszlattja szét. Azt a választ kapta, hogy a felvonuláson való részvétellel vállalta az azzal járó kockázatokat is.

Támadások a buli résztvevői ellen

Az este leszálltával, a bejárat zárjának feloldása után a rendezők értesültek az első buziverésekről. Megkérték a felvonulást biztosító, és az esti órákig a helyszínen tartózkodó rendőröket, hogy továbbra is biztosítsák a területet. A

²⁶ Mokka, TV2, 2007.07.04.

²⁷ <http://www.kuruc.info>

²⁸ Beszélgetés a Pocok Klubban 2007.09.08.

²⁹ Tények, TV2, 2007.07.08.; Hvg.hu, A meleg büszkeség napja: felvonulás Budapesten, hvg.hu, 2007.07.07. http://hvg.hu/video/20070707_meleg_buszkeseg_felvonulas.aspx, letöltve: 2007.12.31.

rendőrök azt válaszolták, hogy az ő feladatuk csak a felvonulás biztosítása volt, és este 10 órakor elhagyták a helyszínt. A szervezők az éjszaka folyamán 11 olyan esetről értesültek, amikor valakit, vagy valakit megvertek a szórakozóhely környékén lévő utcákban vagy parkokban. A kutató összesen hat olyan személlyel készített interjút (4 férfival és 2 nővel), akit július 7-ről 8-ra virradóra megvertek, és biztosan tud további öt olyan személyről (két férfiról, egy nőről, és két transzvesztitáról), akiket megvertek, de vagy nem tudott velük kapcsolatba kerülni, vagy nem kívántak interjút adni. Így az áldozatok tényleges száma 11-nél valamivel magasabb is lehet.

A szervezők, a buli résztvevői és a támadások áldozatai is többször hívták a rendőrséget, és legalább egy ízben a mentőket, amelyek többször elutasították a beavatkozást. Az egyik felvonuló elmondása szerint az egyik rendőr azt válaszolta, hogy lejárt a munkaideje, és reggel óta szolgálatban van, ezért nem tesz semmit.³⁰ A kutató pedig egy alkalommal hosszasan gyözködött egy ügyeletes tisztet, hogy küldjön valakit egy transzvesztiták elleni támadás helyszínére. A rendőr szerint a kollégái a környéken voltak, ezért a helyzet nem igényelt beavatkozást, a kutató azonban látta, hogy a rendőrök nem mutatkoznak, így nem tudják sem elfogni a tetteseket, sem megelőzni a további bűncselekményeket.

Sem a Patent Egyesület, sem más LMBT szervezetek nem szereztek tudomást arról, hogy egyetlen áldozat is feljelentést tett volna. Amint a kutatás egyik résztvevője elmondta, nem hiszi, hogy bármit is tett volna a rendőrség az ügy kivizsgálása érdekében. Egy másik áldozat pedig attól tartott, hogy a rendőrségen vagy a bíróságon összetalálkozik az elkövetőkkel, és a lakcíme és elérhetőségei nem maradnak titokban.

Politikai reakció a támadásokra

A támadást követő napokban a szocialista és liberális kormánypárti politikusok (a miniszterelnök, Budapest főpolgármestere, az igazságügyi és rendészeti miniszter) egyértelműen elítélték a támadásokat, de a rendőrség viselkedésében nem találtak kivetnivalót, míg a jobboldali és ellenzéki KDNP és a Fidesz nem ítélte el magukat a támadásokat, hanem a rendőrséget kritizálták, amiért nem biztosították az LMBT felvonulást megfelelő módon. Az SZDSZ kezdeményezte, hogy a parlamenti pártok közös nyilatkozatot adjanak ki, amelyben elítélik a

³⁰ Interjú Czeizel Gáborral, *Mokka*, TV2, Budapest, 2007.07.10. Az interneten hozzáférhető: http://tv2video.hu/videofeed/video_fullscreen.php?id=34766

támadásokat, amit az MSZP támogatott.³¹ Az ellenzéki pártok nem támogatták a nyilatkozatot, mert szerintük nem az LGBT emberek elleni erőszak a probléma, hanem egy erőszakos kisebbség ellen kell fellépni, amely különböző erőszakos támadásokat hajtott végre.³²

Takács Albert igazságügyi és rendészeti miniszter és a rendőri vezetők jónak ítélték meg a rendőrség teljesítményét. A miniszter úgy vélte, „nem lehet minden bekiabálást és tojásdobálást megakadályozni,”³³ illetve „csetepaténak” minősítette az esti órákban történt buziveréseket.³⁴ A rendőrség televízióknak nyilatkozó szóvivője szerint az éjszakai buziverések nem voltak összefüggésben a felvonulás elleni délutáni támadásokkal.³⁵

Példaként álljon itt egy meleg férfi beszámolója az ellene és a párja ellen elkövetett buziverésről.

Utcai erőszak a büszkeségnap felvonulás utáni este

A sértett neme: férfi

A sértett kora: 26

A sértett iskolai végzettsége: felsőfokú

Foglalkozása: politikai elemző

Transzneműséggel kapcsolatos identitása: nincs

Szexuális érdeklődése: meleg

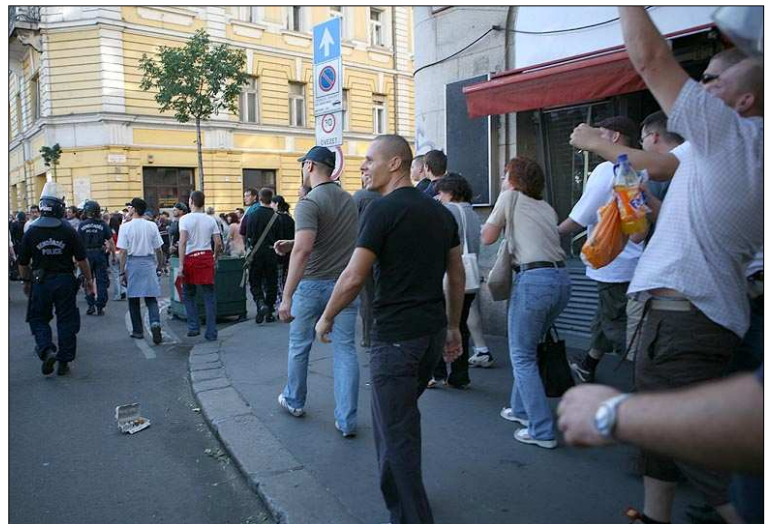
Lakhelye: Budapest

A jogsértés helye: Budapest

A jogsértés időpontja: 2007.07.07.

Információforrás: a sértett

Kulcsszavak: utcai erőszak, büszkeségnap felvonulás elleni erőszak

András a párjával és egy ismerős heteroszexuális párral vett részt a felvonuláson, és az azt követő koncerten. Amikor 9¹/₄ 10 körül elindultak a Buddha Beachről a Fővám tér irányába, egy kivilágítatlan parkhoz érve egy árpádsávos zászlókkal várakozó és nagymagyarország jelet hordó társaságra lettek figyelmesek. Ugyan megijedtek, mégis úgy döntöttek, megpróbálnak elhaladni mellettük. Már majdnem a park másik végére értek, amikor:

Ezen a fényképen látszik a két rendőr közötti távolság, és hogy a rendőrök nem alkottak sorfalat a két csoport között. Bal oldalt az elől haladó rendőr, jobbra a következő rendőr karja, rajta óra.

Körülbelül nyolc kopasz srác támadott meg bennünket hátulról. [...] Leütötték a páromat úgy, hogy a földre rogyott. Elkezdtek megrugdosni, és akkor én valami reflexből nekik támadtam. Elkezdtem üvölni, hogy: „Takarodjatok! Mi sem bántottunk titeket, ti se bántatok minket! Takarodjatok” és hogy „öt nem bánthatjátok!”

³¹ A politikusok, a parlamenti pártok és a rendőrség utólagos reakcióinak összefoglalóját lásd: Lencsés Károly „A vád: garázdaság. A Fidesz szerint a rendőrség hibáztatható a melegfelvonulás résztvevőit ért támadásokért” *Népszabadság* Budapest, 2007.07.10. Teljes terjedelmében közli: *Népszabadság Online* 2007.07.10. <http://www.nsz.prim.hu/cikk/453287/> Letöltve: 2007.12.31.

³² U.o., illetve: *Krónika*, Kossuth Rádió, 2007.07.09., átiratban az MDF honlapján: http://sajto.mdf.hu/nyomtat.php?sc_id=62273. Letöltve: 2007.12.31.

³³ Lencsés Károly.

³⁴ „A rendőrséget támadják a melegfesztivál miatt” *Index* 2007.07.10. <http://index.hu/politika/belfold/lmbt0710/> Letöltve: 2007.12.31.

³⁵ *Tények*, TV2, Budapest, 2007.07.08.

Nekitámadtam ennek a hat embernek. [...] Engem kezdtek verni, és a párom barátjának is adtak egy jobbegyenest. Aztán a barátnője szólta, hogy ő nem meleg, és akkor őt békén is hagyták. [...]

A munkámból kifolyólag csak azt szerettem volna, hogy az arcomon ne legyenek sérülések, csak azt védtem. Megrugdaltak, és aztán a végén arra emlékszem csak, hogy valószínűleg pezsgősüveget [...] a fejemen próbáltak széttörni. Mert volt egy 180-190 centi magas, tehát nálam magasabb srác, és olyan jó 160 kilós, tehát olyan jól megtermett srác volt, aki teljes erejéből hozzávágta a fejemhez ezt a pezsgősüveget. [...] De valami miatt nem tört össze. Megtántorodtam, elszédültem, elkezdett a világ velem forogni, de nem estem a földre. Valószínűleg ezen is meglepődhetek, hogy nem tört el a fejemen, [...] és ezért el is futottak. Mindez olyan 5–10 percig tarthatott, nagyon intenzív dolog volt. [...]

Az volt az egészben a furcsa, hogy a parkban, mialatt ez az egész történt, hemzsegték az emberek. [...] Nem is gondoltuk volna, hogy ez Magyarországon megtörténhet, egy ilyen melegverés. [...] Bízunk abban, hogy ezt nem merik megcsinálni ilyen nagy nyilvánosság mellett. [...] Nem jött oda senki, mintha mi sem történt volna. [...]

Aztán föl hívtuk a rendőrséget, akik többszöri csengetésre sem vették fel a telefont. Aztán amikor föl vették a telefont, akkor megkérdezték, hogy van-e életveszély, és akkor mondtuk, hogy éppen pont életveszély nincs. [...] Azt mondták, hogy sajnos így nem tudnak kijönni, mert csak életveszély esetén jönnek ki. De ha nagyon akarjuk, akkor egy járőrt majd oda tudnak küldeni, de ezt nekünk már nem kell megvárni.

Több okból sem [tettünk feljelentést]. Egyrésztől nem jött ki a rendőr. [...] Nem lehet megtalálni ezeket az embereket, mert nem jött ki a rendőr. Nem tudjuk így bizonyítani, hogy ez valóban megtörtént. [...]

Másrészről a rendőrség hozzáállása sem volt olyan. [...] Ugyan én nem foglalkozom a rendőri szakmával, de hogyha egy területet biztosítani akarok, és tudom, hogy milyen atrocitások és milyen szituációk keletkezhetnek, akkor megpróbálom megakadályozni. És ott volt a Buddha Beach, és mellette volt egy kivilágítatlan park, és pont abban a kivilágítatlan parkban egyetlen egy rendőr nem volt. [...] Nem bízunk bennük. A rendőrség nem úgy kommunikálta ezt a dolgot. [...] Például a rendőrkapitánynak ez a cinikus megjegyzése, hogy ezeknek a melegveréseknek semmi köze a melegséghez, mert a meleg felvonulás délután hat órakor befejeződött. [...]

És nem úgy ismerjük a rendőrséget, mint amely annyira mindent ki akarna deríteni. Fogunk majd a rendőrségre járni hatszázszor, nyolcszázmilliószor el kell mondani, a rendőrségen mindenki meg fogja tudni, hogy melegek vagyunk. Vagy magukban, vagy nem, mondogatják, hogy mi a fenének mentünk mi oda, miért a sötét parkban mentünk haza – szóval ezeket nem szeretnénk végighallgatni. [...] Ezek így belejártak abba, hogy mi nem teszünk feljelentést. [...]

A profizmust [hiányolom a rendőrség viselkedésében], és azt [szeretném] érezni, hogy attól függetlenül, hogy a rendőrségen „mindenki heteroszexuális” [...] – és most próbáltam gúnyos és kritikus lenni –, az én biztonságom ne az ő szexuális hovatartozásának a kompenzációjában teljen, az én biztonságom, az az ő kompenzálásaitól meg az ő komplexusaitól abszolút független legyen.

Kommentár

A rendőrség viselkedése

Úgy tűnik, hogy a rendőrség nem akarta megvédeni a felvonulókat. Már a felvonulás egyeztetése idején közölték a szervezőkkel, hogy nem „tudják” megvédeni a felvonulást a választott útvonalon. Természetesen meg tudta volna védeni a rendőrség a felvonulást. Összehasonlításképpen a rendőrség 2007. október 22-én és 23-án meg tudta védeni az állami ünnepek nagy részét a randalírozóktól. Maga a felvonulás a legjobb összehasonlítási alap, hiszen egyazon eseménnyel kapcsolatban nem lehet felhozni, hogy eltérő körülmények voltak, és ezért nem érvényes az összehasonlítás. A rendőrség képes volt a menet elejét – ahol a politikusok vonultak – hatékonyan védeni, míg a hátsó $\frac{2}{3}$ -ot védtelenül hagyta. Ha a rendőrség nem volt jelen megfelelő létszámban, hogy a teljes felvonulást védje, erősítést kellett volna kérniük. Összességében tehát nem állja meg a helyét a rendőrök azon állítása, hogy nem védhető Budapest belvárosában egy olyan felvonulás, ahol ellentüntetők várhatók,

csak legfeljebb többet kell dolgoznia a rendőröknek, nagyobb létszámban kell megjelenniük, és ténylegesen is fizikai védelmet kell nyújtaniuk az egyszerű kíséret helyett.

Valójában a felvonulást megelőző tárgyaláson résztvevő rendőrök vagy a saját erkölcsi-politikai ítéletüket akarták érvényesíteni, vagy meg akarták maguknak spórolni a munkát, vagy féltek a rendőri munkát a jelenlegi politikai helyzetben érő kritikáktól (lásd alább, *A politikusok* viselkedése cím alatt az 51. oldalon). Ha a felvonulás a külvároson keresztül halad, nem valósítja meg a célját, hogy láthatóvá tegye az LMBT embereket és a résztvevők politikai követeléseit, illetve kevesebb munkával járhat annak biztosítása, vagy az esetleges rendőri hibák kisebb nyilvánosságot kapnak. Ez a taktika – hogy a felvonulást elrejtik egy külvárosban – már jól ismert a büszkeségnap felvonulásokat ellenséges közegben szervező európai aktivisták között,³⁶ Magyarországon azonban ez volt az első év, hogy ilyen taktikát alkalmazott a rendőrség. Nincs olyan intézkedés vagy jogszabály, amely megtiltja a Budapest belvárosában történő gyülekezést, így a rendőrségnek kötelessége a békés gyülekezések biztosítása akkor is, ha ez munkával jár, ha a rendőrség kritikájára ad alkalmat, vagy ha nem egyezik a rendőrök erkölcsi vagy politikai nézeteivel vagy ízlésével.

Nem akarta megvédeni a rendőrség a buli résztvevőit sem. Ez világos abból, ahogy elutasították a segélyhívásokat, hogy a rendezők kérésére nem maradtak a helyszínen, és hogy a sorozatos bejelentések után sem küldtek megfelelő számban járőröket a Buddha Beach környékén lévő három kivilágítatlan parkba és utcákba, hogy megakadályozzák a további bűncselekményeket.

Valóban cinikus és a felelősséget elhárító megnyilvánulás, hogy a felvonulás éjszakáján történt támadások nem függenek össze a felvonulás alatti támadásokkal, hogy a rendőrség naiv, és nem számított a támadásokra, hogy „csetepaték” történtek az éjszaka, és hogy a híradásokban csak a tojásokról esett szó, nem pedig a sörösüvegekről és a Molotov-koktélokról. Ha a délutáni és az esti támadások nem függenek össze, akkor a helyszínt elhagyó, illetve az első támadások idején még a Közraktár utcában lévő rohamrendőrök is nehezebben vádolhatók azzal, hogy cserbenhagyták a résztvevőket. Ha a rendőrség naiv volt, talán érthető, miért nem vonultak ki kellő számban a menet biztosítására. Ha csak „csetepaté” volt, akkor talán egyenlő felek küzdöttek meg egymással, és nem egy kisebbség tagjai ellen követett el gyűlölet-bűncselekményeket egy túlerőben lévő társaság. Ha csak tojásokról beszélnek, biztosan nem tűnik annyira komolynak a helyzet, mintha sörösüvegekről és Molotov-koktélokról.

Ilyen előzmények után a kutatás résztvevői helyesen mérték fel annak veszélyét, hogy elmaradhat a támadások és a rendőri mulasztások hathatós kivizsgálása, és hogy az eljárás folyamán az eljáró szervek őket tovább diszkriminálhatják és traumatizálhatják. Azzal, hogy a rendőrség nem válaszolt a segélyhívásokra, és a rendőri vezetők ilyen cinikus nyilatkozatokat tettek, hatékonyan elriasztották a résztvevőket a feljelentés és a panasz megtételétől, és megspórolták a rendőrségnek az ügyek és a rendőri hanyagság felderítésével járó munkát, és a felelősségre vonás elmaradásához vezettek.

Nem biztos, hogy a rendőrség kifejezetten azért nem védte meg a felvonulás utáni buziverések áldozatait, mert azok LMBT személyek, illetve azok heteroszexuális és nem transznemű barátai voltak. Ez az egyes eseteket bemutató interjú-kutatás nem alkalmas annak

---

³⁶ *Prides Against Prejudice* ILGA-Europe, Brüsszel, 2006. http://www.ilga-europe.org/europe/publications/non_periodical/prides_against_prejudice_a_toolkit_for_pride_organising_in_a_hostile_environment_september_2006 Letöltve: 2007.12.12.

biztos megállapítására, hogy a rendőrség gyakrabban utasítja-e el az LMBT személyek segélykéréseit, vagy általában ilyen hanyag a rendőrség reakciója. Rossz a rendőrség híre egy másik hátrányos helyzetű csoport, a bántalmazott nők között is, akikhez gyakran ugyanúgy folyó vér hiányára hivatkozva nem megy ki a rendőrség, mint az itt közölt esetben.³⁷ Elképzelhető, hogy a rendőröknek ez a viselkedése csak egyes társadalmi csoportokhoz tartozó hívók segélyhívásainál jelentkezik. További kutatásokat érdemes folytatni annak érdekében, hogy kiderüljön, a rendőrség diszkriminál-e a segélyhívásokra való reagáláskor, és ha igen, mely csoportokat. Annyi azonban bizonyos, hogy a segélyhívások hanyag elutasítása jogsértő volt³⁸, és az ilyen jogsértés nem kizárólag az LMBT személyeket érinti, így az LMBT szervezetek együttműködhetnek a bántalmazott nők érdekeit képviselő szervezetekkel, illetve más szervezetekkel, ha a rendőrségtől a segélyhívások komolyan vételét akarják követelni.

A politikusok viselkedése

A politikusok a helyzet tárgyyszerű értékelése helyett saját politikai céljaikra használták fel a fesztivál résztvevői elleni támadásokat.

A politikusi reakciók értékelésekor fontos figyelembe venni, hogy 2006. óta rendszeresen zavargásokat rendeznek szélsőjobboldali csoportok Budapesten, és úgy tűnik, hogy a felvonulás elleni támadások részei voltak ennek a sorozatnak. Ugyanakkor nem véletlenszerű, hogy mikor és ki ellen nyilvánulnak meg ezek a támadások, tehát nem egyszerűen bajkeverőkről van szó. Ezeknek a megmozdulásoknak a szervezői kifejezetten szélsőjobboldali ideológia mentén válogatnak. Általában a rendőrséget és a kormánypárti vagy állami ünnepeket támadják, illetve az MSZP és a kormány kampányrendezvényeit, de sosem a jobboldali rendezvényeket. Így annak ellenére, hogy a felvonulás elleni támadás beleillik a rendzavarások sorába, az is világos, hogy célzottan az LMBT felvonulás résztvevőit támadták az ellentüntetők azok hovatarozása miatt, amint ezt az ellentüntetés egyik szervezője a televízióban elmondta.³⁹

A zavargások kapcsán politikai csata folyik a kormánypártok és az ellenzék között. Ebben a kormánypárti politikusok a jobboldali vezetőket teszik felelőssé azért, hogy szélsőjobboldali csoportok időről-időre megzavarják az ország békéjét. Az ellenzéki pártok a baloldali kormányt kritizálják, hogy annak hazugságai vitték az „embereket” az utcára, és hogy a rendőrség túlzott szigorral lép fel a szélsőjobboldali csoportok ellen, ugyanakkor nem képes megvédeni tőlük a békés embereket. Ennek a csatának a részévé vált a büszkeségnapi felvonulás elleni támadások politikai értékelése, amikor egyik oldal sem ismerte el egyszerre, hogy a támadás kifejezetten az LMBT közösség ellen irányult, és hogy a rendőrség is mulasztott, hanem mindkét oldal a saját céljainak megfelelő üzenetet hangsúlyozta.

---

³⁷Ebben a témában lásd a Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetségnek az ENSZ női jogi bizottságához írott árnyékjelentését: *Shadow Report of the Hungarian Women's Lobby on the realization of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women in Hungary incorporated with the critical examination of the sixth periodic report of the Hungarian government presented at the 39th session of the CEDAW Committee of the UN*, Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség, Budapest, 2007. Online elérhető: <http://www.iwraw-ap.org/resources/pdf/Hungary%20SR%20final.pdf>

³⁸ A rendőrségi törvénybe és a rendőrség szolgálati szabályzatába ütközött: 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. Illetve: 3/1995. (III. 1.) BM rendelet a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról.

³⁹ Stúdióbeszélgetés Jónás Leventével, a Jobbik Magyarországért Mozgalom kommunikációs igazgatójával, *Mokka*, TV2, 2007.07.04.

Ajánlások

Ajánlások állami döntéshozóknak

Alábbi ajánlásainkat a következő közszereplőknek szánjuk: a kormány, a parlamenti képviselők, egyéb jogalkotásban résztvevő állami szereplők, a különböző állami szervek tisztségviselői, az önkormányzatok képviselői és tisztségviselői, az állami finanszírozású intézmények vezetői. Döntéshozó alatt nemcsak az adott intézkedéshez szükséges döntésekről ténylegesen szavazó személyeket értjük, hanem mindenkit, aki előmozdíthatja vagy előkészíti az ilyen döntések meghozatalát.

HIV/AIDS

A döntéshozó szüntesse meg a HIV/AIDS-ellátás területén kizárólagos helyzetben lévő kórház monopolhelyzetét, hozzon létre regionális HIV/AIDS-specialista központokat. A regionális központok létrehozásáig eltelő átmeneti időszakban kiemelten felügyelje, hogy a HIV/AIDS-ellátás területén monopol helyzetű kórházban betartják-e a HIV-pozitívok emberi jogait.

A döntéshozó gondoskodjon HIV/AIDS-ellátás területén monopol helyzetű kórháztól függetlenül működő, nem a kórház által alkalmazott jogorvoslati fórum és emberi jogi felügyeleti szerv felállításáról.

A HIV/AIDS-ellátás területén monopol helyzetű kórház tegye minden beteg számára átláthatóvá, milyen feltételeknek kell teljesülnie ahhoz, hogy bekerüljenek a megfelelő gyógyszerelést jelentő kísérleti programokba, tegye nyilvánossá az ezzel kapcsolatos várólistákat.

A HIV/AIDS-ellátás területén monopol helyzetű kórház dolgozói minden betegnek külön kérés nélkül adják ki a leleteit. Biztosítsák a betegek azon törvényben foglalt jogát, hogy hozzáférhessenek a teljes egészségügyi dokumentációjukhoz. Biztosítsák, hogy csak a betegek vagy az általuk meghatalmazott személyeknek legyen hozzáférése ezekhez az adatokhoz.

A döntéshozó – az egészségügyi dolgozóknak máig élő előítéletek leküzdése érdekében – gondoskodjon az egészségügyi dolgozók képzéséről a következő területeken:

- HIV/AIDS, különös tekintettel a HIV terjedésére;
- az LMBT személyek elleni előítéletek;
- a HIV-pozitívok és LMBT személyek emberi jogai;
- a megtagadott ellátás miatti veszélyeztetés lehetséges büntetőjogi és polgári jogi (kártérítési) következményei.

A döntéshozó kötelezze az egészségügyben intézményeket a HIV-pozitívok HIV-fertőzéssel közvetlenül össze nem függő ellátására.

Átmeneti intézkedésként a döntéshozó gondoskodjon HIV-pozitív-barát egészségügyi szakdolgozók és egészségügyi szakszolgáltatók kiválasztásáról, a magukat ilyennek valló személyzet emberi jogi és HIV-pozitívok ellátásával kapcsolatos továbbképzéséről, illetve alakítsa ki a HIV-pozitív-barát szakdolgozók és szolgáltatók országos névsorát, hogy az emberi jogi problémák leküzdése idejéig is biztosítsa a HIV-pozitívok ellátását a HIV-vel össze nem függő egészségügyi problémáik területén.

A döntéshozó gondoskodjon az egészségügyi szolgáltatók emberi jogi figyelemmel kíséréséről (monitorozásáról), különös tekintettel az LMBT és HIV-pozitív betegek jogai területén.

A döntéshozó finanszírozza tájékoztató anyagok kiadását a HIV-pozitívok elleni egészségügyi diszkriminációról és a HIV-pozitívok emberi jogairól. Ezek tartalmazzák a HIV-pozitívok és egyéb betegek jogainak felsorolását és magyarázatát, hogy az áldozatok milyen jogorvoslatért milyen fórumokhoz fordulhatnak, a szolgáltatók kötelességeit a diszkrimináció megakadályozására, és tájékoztatást a diszkrimináció, illetve a megtagadott ellátás miatti veszélyeztetés lehetséges büntetőjogi és polgári jogi (kártérítési) következményeiről.

Büszkeségnap felvonulás

A döntéshozó utasítsa a rendőrséget a büszkeségnap felvonulásokra vonatkozó átlátható rendőrségi eljárásrend kialakítására és nyilvánosságra hozatalára, amely rendelkezzen minimum a következőkről:

- biztosítsa megfelelően a felvonulást;
- a rendőrségnek legyen feladata megvédeni az utórendezvények résztvevőit;
- legyen feladata az utórendezvények környékén történő járőrözés;
- kötelezően kelljen reagálnia a segélyhívásokra a helyszínre történő kiszállással;
- a rendőrség hozzon létre külön ingyenesen hívható telefonszámot, ahol LMBT vagy az LMBT személyekkel nem ellenséges rendőrök fogadják a büszkeségnap felvonulással kapcsolatos bejelentéseket;
- a rendőrség tájékoztassa az LMBT felvonulás résztvevőit az őket védő intézkedésekről;
- a rendőrség proaktívan kutassa fel az esetleges sértetteket, és fokozott tanúvédelemi eljárásokkal védje őket.

A döntéshozó gondoskodjon a büszkeségnap felvonulások figyelemmel kísérésének (monitorozásának) finanszírozásáról.

Büszkeségnap felvonulás és családon belüli erőszak

A döntéshozó kötelezze a rendőrséget, hogy megfelelően reagáljon minden segélyhívásra, akármilyen bántalmazásról van szó, így az LMBT emberek által kezdeményezett segélyhívásokra is. A kormány finanszírozza annak figyelemmel kísérését (monitorozását), hogy a rendőrség betartja-e a már létező, a családon belüli erőszak kapcsán tett segélyhívásokra vonatkozó országos rendőr-főkapitányi utasítást, illetve a jövőben meghozandó előírásokat.

Transzneműek

A döntéshozó a rendőrség szolgálati szabályzatában fektesse le a transzneműekkel kapcsolatos igazoltatási és ellenőrzési szabályokat, amelyek minimálisan tartalmazzák a következőket:

- a rendőr nem követelheti a smink vagy paróka eltávolítását;
- az azonosítás után nem szólíthatja olyan néven a transznemű személyt, amely ellentétes nemű, mint a személy megjelenése (pl. nem szólíthat férfi néven női ruhában lévő személyt);
- nem tehet megjegyzést a személy kinézetére;

- szolgálatban csak törvényes indokkal léphet kapcsolatba transznemű személlyel, különösen nem léphet vele kapcsolatba saját kíváncsisága kielégítése vagy zaklatás céljával.

A döntéshozó finanszírozza annak figyelemmel kísérését (monitorozását), hogy a rendőrség betartja-e a ezeket az előírásokat.

Házasság

A döntéshozó kezdeményezze a meleg és leszbikus házasságok tilalmának megszüntetését, a házasság egyenlő kiterjesztését a leszbikus és meleg párokra. A házasság területén a tényleges egyenlőség megteremtése érdekében kezdeményezze az alábbiakat:

- terjesszék ki a szülőség vélelmét a leszbikus szülőkre is: ha két nő házasságban vagy élettársi kapcsolatban él, és az egyiküknek gyereke lesz, a másik nő is automatikusan, minden jogi eljárás nélkül váljon a gyerek szülőjévé;
- töröljék el a családjogi törvénynek azt a szabályát, amely kötelezővé teszi apa bejegyzését akkor is, ha nincs a gyerek gondozásához ténylegesen hozzájáruló apa;
- tegyék lehetővé, hogy a leszbikus és meleg párok örökbe fogadhassanak, illetve hogy az együtt élő párok közül az egyik fél örökbe fogadhassa a másik gyerekét;
- hozzanak garanciális szabályokat, hogy az örökbefogadás során történő gyámhatósági eljárásban az alkalmasság vizsgálatokor tilos legyen figyelembe venni az örökbefogadó pár tagjainak azonos vagy külön neműségét;
- nyissák meg a mesterséges megtermékenyítést a fiatal és egészséges egyedülálló és leszbikus kapcsolatban élő nők előtt.

Munkahelyi diszkrimináció

A döntéshozó finanszírozza tájékoztató anyagok kiadását a munkahelyi diszkriminációról, amelyek tájékoztassanak arról, hogy milyen hatóságokhoz fordulhatnak, mit tehetnek az áldozatok, a munkáltatóknak a diszkrimináció megakadályozásával kapcsolatos kötelességeiről, és figyelmeztessék a munkáltatót a diszkrimináció lehetséges jogi következményeiről. A kiadványok külön nevesítsék az LMBT és HIV-pozitív személyeket, mint védett csoportot, térjenek ki a munkáltatók és a munkatársak általi jogsértésekre is, adjanak munkajogi felvilágosítást, különös tekintettel a munkajogban érvényes fordított bizonyítási teherre.

Az összes fenti ajánlás megvalósítása közben az állami szervek konzultáljanak az LMBT szervezetekkel.

A figyelemmel kíséresi (monitorozási) feladatokat a döntéshozók bízzák a kormánytól függetlenül dolgozó civil szervezetekre.

Ajánlások szolgáltatóknak, iskoláknak, munkahelyeknek

Az esélyegyenlőségi tervek foglalkozzanak az LMBT személyek, illetve a nők és férfiak egyenlőségével.

Az esélyegyenlőségi politikákat és terveket egészítsék ki olyan cselekvési programokkal, amelyek során a szolgáltatók igénybe vevői, a diákok, illetve az alkalmazottak, valamint a tanárok, szolgáltatók, illetve a főnökök megismerik az emberi jogokat, az LMBT emberek, illetve a nők elleni diszkriminációt, a jogorvoslati lehetőségeket, képessé válnak a zaklatás, a munkahelyi, illetve iskolai pszichoterror felismerésére, és amely ösztönzi a hatalmon lévő

csoporthoz tartozókat (szolgáltatást nyújtókat, tanárokat, főnököket, heteroszexuálisokat, nem transzneműeket, férfiakat, fehéreket) a jogsértések elleni fellépésre.

Az esélyegyenlőségi cselekvési tervek elkészítésekor, az ahhoz kapcsolódó képzés, a terv figyelemmel kísérése és felülvizsgálata során konzultáljanak az LMBT és nőszervezetekkel.

Az iskolák hívják meg a Labrisz Leszbikus Egyesület Melegség és Megismerés programját az előítéletek csökkentése érdekében.

Ajánlások képzőhelyeknek

A segítő (egészségügyi szakmák, pszichológusok, szociális munkások), pedagógusi és rendőri szakmák képzőhelyei (egyetemek, főiskolák, szakképző és továbbképző intézmények, tanfolyamok szervezői) képezzék diákjaikat az LMBT emberekkel szembeni diszkrimináció csökkentése érdekében. Az ilyen képzés az alábbiakra terjedjen ki:

- ismeretek az LMBT emberek és a nők diszkriminációjával kapcsolatban;
- ismeretek az emberi jogokról, és az LMBT személyeket és nőket leginkább érintő vetületeikről;
- attitűdformálás az LMBT személyekkel és nővel kapcsolatos előítéletek csökkentése érdekében;
- intézményi esélyegyenlőségi tervek és cselekvési programok kialakításnak és megvalósításnak módszertana.

Az attitűdformáló képzési modul keretében hívják meg a Labrisz Leszbikus Egyesület Melegség és Megismerés programját.

A képzési tevékenységek tervezése és lebonyolítása során működjenek együtt az LMBT és nőszervezetekkel.

Vegyen részt a Patent Egyesület kutatásában!

A Patent Egyesület továbbra is várja az LMBT emberek elleni diszkrimináció és erőszak áldozatainak jelentkezését. Ha úgy gondolja, hogy van mondandója a számunkra, keresse meg kutatónkat a következő e-mailcímen, és röviden írja le neki az önnel történteket.

Kuszing Gábor
gkuszing @ netstudio. hu

A Patent Egyesületről

A PATENT Jogvédő Egyesület (Patriarchátust Ellenzők Társasága) 2006 októberében alakult a nők elleni erőszakkal már régóta foglalkozó segítő szakemberekből, azzal a távlati céllal, hogy munkánk eredményeképpen a társadalom patriarchális berendezkedését felváltsa egy, a nők és a szexuális kisebbségek társadalmi egyenlőségén alapuló társadalmi rend.

Civil szervezetként arra törekszünk, hogy a széles társadalom figyelmét felhívjuk az erőszak és diszkrimináció különböző megnyilvánulási formáira, s ezáltal szélesítsük a nők és gyerekek, valamint az LMBT emberek elleni erőszakkal szemben fellépők társadalmi bázisát.

A Patent alaptevékenységei a férfierőszak áldozatainak jogi és pszichológiai ellátása, valamint ezen áldozatok jogainak érvényesítése. Az egyesület ügyfeleit elsősorban nemzetközi jogorvoslati fórumokon képviseli, de kihívást lát az alternatív hazai eljárásokban való közreműködés terén is, így – egyebek mellett – az etikai eljárások, az Egyenlő Bánásmód Hatóság előtti eljárások során, az ombudsman, az Alkotmánybíróság felé is. A Patent Jogvédő Egyesület részt vesz szakemberek jogi képzésében a nők elleni erőszakkal kapcsolatos hazai és nemzetközi jogintézmények, eljárások ismertetésével, valamint gyakorlati tapasztalatainak megosztásával. Feladatuknak tekintjük a nők és LMBT személyek helyzetére vonatkozó joganyag folyamatos figyelemmel kísérését, kommentálását és kapcsolódó kritikai észrevételeinek megtételét. Továbbá lobbitevékenységet fejtünk ki a nők, a gyerekek és a szexuális kisebbségek helyzetét javító jogreformok bevezetése érdekében.

A Patriarchátust Ellenzők Társasága egyik legfőbb tevékenysége a patriarchális erőszak áldozatai számára fenntartott jogsegély-szolgálat működtetése. A jogsegély telefonon elérhető szerdánként 16 és 18 óra között a 06-70-5295676 mobilszámon és a jog @ patent.org.hu e-mail címen keresztül. Személyes ügyfélfogadást is tartunk a szervezet által kiemelkedő súlyúnak ítélt ügyekben. Itt elsődlegesen az ún. integrált ügyféllátást gyakoroljuk, amelynek keretében az ügyféllel egy jogi és egy szociális/pszichológus segítő munkatárs dolgozik együtt folyamatosan.

www.patent.org.hu
info@patent.org.hu
06-70-3913622

Rideg bánásmód

Esettanulmányok a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű emberek elleni erőszakról és hátrányos megkülönböztetésről

Magyarország 2002–2007

Ez a kiadvány a leszbikusok, melegek, biszexuálisok és transzneműek (LMBT emberek) ellen 2002. és 2007. között Magyarországon elkövetett erőszak és hátrányos megkülönböztetés eseteit dokumentálja. Tizenöt egyedi eset leírásból és azok kommentárjaiból áll, illetve két általánosabb emberi jogi helyzetleírást is tartalmaz. Bemutatja a munkahelyi diszkrimináció több esetét, egy leszbikus nő elleni családon belüli erőszak egy esetét, a szóbeli és pszichológiai erőszak számos megnyilvánulását. Részletes leírást nyújt a 2007-es büszkeségnapra felvonulás elleni támadásokról és a rendőri hanyagságról, valamint bemutatja a HIV-pozitívok egészségügyben folyó súlyos diszkriminációját. Tartalmazza a Patent Egyesületnek a feltárt jogestekkel és jogi helyzettel kapcsolatos ajánlásait. Azoknak ajánljuk, akik tájékozódni szeretnének arról, hogy a diszkrimináció és az erőszak milyen fajtáit követik el az LMBT emberek ellen, illetve segíteni kívánjuk a kiadvánnyal a civil szervezeteknek és az állami döntéshozóknak az LMBT emberek jogaival kapcsolatos munkáját.